

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**Pracovní migrace na Blízkém východě: proměna
migračních proudů na Arabském poloostrově počátkem
20. století**

Petra Dragounová

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Politologie

Studijní obor Politologie

Bakalářská práce

**Pracovní migrace na Blízkém východě: proměna
migračních proudů na Arabském poloostrově počátkem
20. století**

Petra Dragounová

Vedoucí práce:

PhDr. Martina Ponížilová

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2013

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval(a) samostatně a použil(a) jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, prosinec 2013.....

Poděkování

Ráda bych poděkovala PhDr. Martině Ponížilové za pozornost, kterou věnovala mé práci a za odborné rady, které mi poskytla. Dále bych chtěla poděkovat mé rodině, která mě po celou dobu psaní bakalářské práce podporovala.

OBSAH:

ÚVOD.....	1
1 MIGRACE.....	5
1. 1 Vymezení pojmu.....	5
1. 1. 1. Definice.....	5
1. 2 Typologie.....	5
1. 3 Příčiny migrace.....	8
1. 4 Ekonomická migrace.....	8
1. 4. 1 Typologie.....	8
1. 4. 2 Teorie.....	11
1. 4. 3 Ztráty a zisky migrace.....	13
1. 5 Globalizace.....	15
2 SAÚDSKÁ ARÁBIE.....	18
2. 1 Pracovní migrace v letech 1930-1979.....	21
2. 2 Pracovní migrace v letech 1980-1991.....	27
2. 3 Pracovní migrace v letech 1992-současnost.....	30
3 SPOJENÉ ARABSKÉ EMIRÁTY.....	33
3. 1 Pracovní migrace v letech 1971-2008.....	38
3. 2 Pracovní migrace v letech 2008-současnost.....	42
ZÁVĚR.....	46

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....49

RESUMÉ.....60

ÚVOD

Význam a rozsah migrace za uplynulá dvě staletí nabývá stále větších rozměrů. V roce 2013 žilo mimo zemi svého původu celkem 216 mil. obyvatel, což představuje až 3, 15 % světové populace.¹ Nermalou roli v tom sehrává globalizace. Ve spojení s mezinárodní migrací se tak otvírá lidem možnost svobodně se pohybovat. Současně k masovým přesunům obyvatelstva výrazně přispěly i komunikační sítě, které se rozšířily v důsledku rozvoje dopravy. Globalizační procesy v posledních několika letech sehrály významnou úlohu i ve změně forem mezinárodní migrace. Za nejdůležitější bývá označováno vyrovnání push a pull faktorů. Migrační proudy už nejsou vyvolány pouze v kombinaci chudoby a demografických tlaků jak to bývalo v minulosti. Ve stejné míře působí na migranty i lákadla ve smyslu komfortu bohatých zemí. Nejvíce tak paradoxně motivuje lidi vidina modernizačních lákadel a kulturních vzorců bohatých společností.

Ekonomicky motivovaná migrace, tedy primárně migrace pracovní, daleko přesahuje počty migrantů z jiných důvodů. Z odhadovaných 216 miliónů světových migrantů je jich více jak polovina pracovních (Schroth, Stojanov: 2011, 72). Zvolená podoblast ekonomické migrace – tedy migrace pracovní, je tématem velice obsáhlým. Byli jsme proto nuceni její obsah určitým způsobem limitovat. Kritériem vymezení se pro nás stal prostor a časové období. Cílem této studie bylo zodpovězení otázky, jakým způsobem se měnily migrační vlny do a z Arabského poloostrova počátkem 20. století. Avšak v naší práci jsme se zabývali pouze dvěma státy, Saúdskou Arábií a Spojenými arabskými emiráty. Počátečními body naší studie byly roky nezávislosti země. V případě Saudské Arábie se jednalo o rok 1938² a u Spojených arabských emirátů rok 1971³.

¹ Peoplemovin (nedatované): *Migration flows across the World* (Dostupné na: <http://peoplemov.in/>. 15. 10. 2013).

² Royal Embassy of Saudi Arabia (2013): *About Saudi Arabia, Economy and Global Trade* (Dostupné na: http://www.saudiembassy.net/about/country-information/economy_global_trade/. 18. 11. 2013).

³ Ministerstvo zahraničních věcí České republiky (nedatované): *Spojené arabské emiráty* (Dostupné na: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/blizky_vychod/spojene_arabske_emiraty/politika/vnitr_opoliticka_charakteristika.html. 27. 11. 2013).

Ačkoliv Arabský poloostrov zahrnuje mnoho států (Saúdskou Arábii, Spojené arabské emiráty, Jemen, Omán, Katar, Bahrajn a Kuvajt) zvolili jsme si pouze dva státy. K naplnění vytyčeného cíle nám sloužily dvě jednopřípadové studie. První z nich se zabývala Saúdskou Arábií, a druhá Spojenými arabskými emiráty. Výběr proběhl na základě statistik, které nám určily procentuální množství pracovních migrantů vzhledem k celkové populaci v zemi. Avšak nemalou roli výběru sehrála i skutečnost, že tématu pracovních migrantů v Saúdské Arábii a Spojených arabských emirátech, se v mezinárodním prostředí nevěnuje takovou pozorností. Většina dostupných studií mapuje pracovní migraci Kataru, kde počet imigrantů v zemi dosahuje až 80 % z celkové populace.⁴

Vybrané státy Arabského poloostrova se kvůli svému bohatství staly častým útočištěm mnoha zahraničních pracovníků. Podle statistik z roku 2013 imigranti v Saúdské Arábii tvoří 28 % populace.⁵ Ve spojených arabských emirátech je číslo ještě daleko vyšší, imigranti v zemi dosahují až 70 % z celkové populace.⁶ K tomuto faktu přispělo několik skutečností. Za prvé se jednalo o lhostejný přístup států k vymezení pracovněprávním vztahů. Za druhé se jednalo o liberální imigrační politiku a za třetí o benevolenci vlády vůči soukromému sektoru. Dnes je však již nepodstatné řešit, jestli by v minulosti stanovené regulace pracovní migraci zásadně potlačily. Důležitý je zde fakt, že v daných zemích pracuje až 10 miliónu zahraničních pracovníků. Právě aktuálnost a zvyšující se intenzita migrace jsou podněty, které nás vedli k výběru tohoto tématu. Téma bakalářské práce: *„Pracovní migrace na Blízkém východě: proměna migračních proudů do a z Arabského poloostrova počátkem 20. století“*, nás zaujalo, kromě výše uvedeného, též svoji geografickou atraktivitou.

K samotné struktuře práce uvádíme, že jsme ji členili na tři hlavní kapitoly. V úvodní kapitole jsme nastínili hlavní problematiku studie. První hlavní kapitola, věnující se migraci, je složena z pěti částí. V jednotlivých částech postupujeme následovně. Nejprve definujeme pojem migrace. Následně se zabýváme typologií

⁴ Peoplemovin (nedatované): *Migration flows across the World* (Dostupné na: <http://peoplemov.in/>. 15. 10. 2013).

⁵ Peoplemovin (nedatované): *Migration flows across the World* (Dostupné na: <http://peoplemov.in/>. 15. 10. 2013).

⁶ Peoplemovin (nedatované): *Migration flows across the World* (Dostupné na: <http://peoplemov.in/>. 15. 10. 2013).

migrace, kde seznamujeme čtenáře s řadou kritérií, podle kterých migraci členíme, mimo jiného, na migraci vnitrostátní a mezinárodní. Další část se zabývá příčinami migrace. V této části práce se dozvídáme, že dělíme mezinárodní migraci do dvou hlavních proudů, na migraci politickou a ekonomickou. Toto dělení je pro nás velice důležité, a to kvůli tomu, že podoblastí ekonomicky motivované migrace, je migrace pracovní. Pracovní migrace je pro nás primárně sledovaným jevem. Poté následuje několik částí, věnující se pouze ekonomicky motivované migrace. První z nich se věnuje typologii pracovní migrace, následuje část zabývající se teoriemi vysvětlující důvody přesunu člověka na jiné území. Ačkoliv existuje celá řada teorií, v případě naší práce jsme si vybrali pouze Ravensteinovu push a pull teorii. V poslední části této kapitoly jsme se v krátkosti zabývali ztrátami a zisky migrace v mateřských a hostitelských zemích. Obsahem poslední podkapitoly teoretické části se zabýváme globalizací.

První polovina praktické části práce seznamuje čtenáře s charakteristikou Saúdské Arábie. Následně je hlavní kapitola rozdělena na další tři podkapitoly. Jednotlivé části dělíme podle zlomových okamžiků země, které nějakým způsobem ovlivnily směr a sílu imigrace. Hraniční body jednotlivých podkapitol bychom mohli přirovnat pro imigranty k pull faktorům, nebo naopak push faktorům. První podkapitola je vymezena lety 1930-1979. Prvním důležitým mezníkem je v tomto případě získání nezávislosti země a objevení nalezišť ropy. Druhý rok označuje období velkých zisků země, které bylo reakcí na období ropných šoků. Následuje kapitola věnující se pracovní migraci v letech 1980-1991. Rok 1980 představuje finanční ztráty Saúdská Arábie kvůli nižším příjmům z ropy, kdy cena za barel ropy na trhu začala prudce klesat. Rok 1991 je vybrán z důvodu okupace Kuvajtu v roce 1991, která silně ovlivnila situaci na celém Arabském poloostrově. Poslední část se zabývá proměnou migračních proudů následně po válce až do současnosti.

Druhá polovina praktické části se zabývá Spojenými arabskými emiráty. Princip druhé jednopřípadové studie je obdobný jako v případě Saúdské Arábie. Nejprve je stručně charakterizována samotná země a pak následuje dělení podle stejného klíče jako v Saúdské Arábii. Avšak s tím rozdílem, že druhá polovina praktické části je tvořena pouze dvěma podkapitolami. Hlavním důvodem je pozdější vyhlášení nezávislosti. První podkapitola se věnuje pracovní migraci v letech 1971-

2008, kdy rok 1971 je vybrán ze stejného důvodu jako v Saúdské Arábii. Hraniční bod 2008 představuje mírný pokles na pracovním trhu, způsobený globální finanční krizí.

Samotný závěr mé bakalářské práce pak již patří hodnocení naplnění stanoveného cíle, který jsme si v úvodu práce určili a ke kterému jsme v průběhu psaní této práce došli.

K vypracování bakalářské práce na téma – *„Pracovní migrace na Blízkém východě: proměna migračních proudů do a z Arabského poloostrova počátkem 20. století“*, jsme nashromáždili určité množství relevantních zdrojů a literatury. Následně jsme dané zdroje a literaturu pečlivě prostudovali a zpracovali. Seznam literatury jsme dělili na literaturu a internetové zdroje. V teoretické části práce jsme využili zejména literaturu. Tématika migrace se zdá být atraktivní nejen pro české, ale i pro zahraniční akademiky. Nalezli jsme totiž více jak dvě desítky studií zabývajících se tímto fenoménem. Avšak ve své praktické části práce jsme byli nuceni využít hlavně internetových zdrojů. Jednak z důvodu aktuálnosti, tak i své dostupnosti. Tuto skutečnost považuji za mírně limitující při sepisování naší práce. Většina zahraničních odborných studií se věnuje pouze pracovní migraci Kataru či Kuvajtu.

Poznámka k přepisu geografických názvů a jmen

Při psaní naší bakalářské práce jsme se setkali s problémem přepisu odborných termínů či názvů ze zahraničních zdrojů. Jednalo se hlavně o názvy v arabském jazyce. K českému přepisu jmen osob a jiných názvů nám sloužil slovník Luboše Kropáček (Arabsko/český, česko/arabský slovník, 1998, Praha: Nakladatelství Fortuna. Přepisy osobních jmen či geografických názvů, pro které v českém prostředí existuje ustálený přepis (např. Mekka) ponecháváme v podobě, v jaké jsou běžně užívány.

1 MIGRACE

1. 1 Vymezení pojmu

1. 1. 1 Definice

Migrace je definovaná jako prostorové přemístění osob přes stanovené hranice spojené se změnou trvalého bydliště, které je časově vymezené na dobu kratší (maximálně tři měsíce, méně než dvanáct měsíců) či delší (déle než dvanáct měsíců) nebo případně „natrvalo“.⁷ Nežli se podrobněji zaměříme na pojem migrace, je nutné si uvědomit, že do migrace nepatří formy prostorového pohybu, které vedou pouze k dočasné změně bydliště. Jedná se například o dojížděku a vyjížděku obyvatelstva do zaměstnání, která může být každodenní, ale i občasná, nebo turistiku, rekreaci či služební cestu. Kritériem praktické části práce byla délka pobytu migranta a jeho právní status. Logicky je vyřazena veškerá jiná forma prostorového přesunu obyvatelstva.⁸

Statistiky nám umožňují zaznamenávat migraci dvěma způsoby: zkoumáním migrace obyvatelstva vybraného územního celku nebo zkoumáním migračních toků mezi oblastmi.⁹ V této práci jsme využívali pouze statistiky evidující migrační toky mezi oblastmi. Význam těchto statistik spočívá hlavně v možném odkrytí mnohých sfér problematiky tohoto jevu. Statistiky nás upozorňují na výkyvy, ale i trendy s migrací spojené. Není proto žádným překvapením, že existuje velké množství nejružnějšího členění, či různých úhlů pohledů jak na fenomén migrace nahlížet.

1. 2 Typologie

Jedním z nejdůležitějších kritérií pro posuzování typu migrace je směr pohybu. Na základě toho odkud a kam migranti směřují, rozlišujeme imigraci a emigraci.

⁷ Pražský model spojených národů (2010): *Migrace* (Dostupné na: http://www.studentsummit.cz/data/1258974713944BGR_CSD_Migrace.pdf. 20. 11. 2013).

⁸ Epolis (nedatované): *Migrace* (Dostupné na: <http://www.epolis.cz/page.php?id=28&location=&menu=first&idNotion=6>. 20. 11. 2013).

⁹ Epolis (nedatované): *Migrace* (Dostupné na: <http://www.epolis.cz/page.php?id=28&location=&menu=first&idNotion=6>. 20. 11. 2013).

Imigrace je změna místa pobytu směrem na území jiného států. Zatímco emigrace znamená opuštění země původu a přestěhování se do země jiné.¹⁰ Podle tohoto kritéria dále dělíme země na zdrojové a cílové, na základě toho jakou zemi považujeme za výchozí a kterou za konečnou.¹¹ V případě této práce jsme ovšem nevycházeli pouze z tohoto dělení. Používali jsme velké množství přívlastků, jako jsou země zdrojové, mateřské, domorodé a naopak země, které jsou konečné, cílové, popřípadně hostitelské. Všemi těmito názvy jsme označovali v praktické části sledované země.

Velice často se používá členění migrace z hlediska délky jejího trvání. Ta může být krátkodobá, dlouhodobá, trvalá, ale i tzv. opakovaná, neboli cirkulární.¹² Podle tohoto členění migrace jsme nejčastěji pracovali s migrací dlouhodobou a migrací cirkulární, která označuje opakované přemístění migranta přes stanovené hranice po delší nebo kratší dobu. Ačkoliv migrace, která končí žádostí imigranta o občanství hostitelské země, nebyla primárně sledovaným jevem, několikrát jsme se s ní v praktické části setkali. Naopak migrace krátkodobá, která trvá kratší dobu, než je jeden rok, do práce vůbec zařazena nebyla. Pro nás byla směrodatná pouze taková délka migranta v cizí zemi, která přesahuje dvanáct měsíců.

Dále dělíme migraci na vnitrostátní a mezinárodní. Při migraci vnitrostátní dochází ke změně trvalého pobytu v rámci jedné státní jednotky. Naopak při migraci mezinárodní dochází ke změně obvyklého pobytu osob překročením hranic vlastního státu.¹³ S mezinárodní i vnitrostátní migrací se pojí množství nejrůznějších pojmů, například uprchlík v případě mezinárodní migrace, a pojem vnitřně vysídlená osoba, v souvislosti s vnitrostátní migrací. Ačkoliv se jedná o velice zajímavé fenomény, těmito pojmy se blíže zabývat nebudeme. V případě této práce, pokud neuvedeme

¹⁰ NationalGeographic (nedatované): *Human Migration Guide* (Dostupné na: <http://www.nationalgeographic.com/xpeditions/lessons/09/g68/migrationguidestudent.pdf>. 16. 10. 2013).

¹¹ Pražský model spojených národů (2010): *Migrace* (Dostupné na: http://www.studentsummit.cz/data/1258974713944BGR_CSD_Migrace.pdf. 20. 11. 2013).

¹² Demografie (nedatované): *Migrace* (Dostupné na: http://www.demografie.info/?cz_migrace. 15. 10. 2013).

¹³ Demografie (nedatované): *Migrace* (Dostupné na: http://www.demografie.info/?cz_migrace. 15. 10. 2013).

jinak, se bude termín migrace používat pouze v souvislosti s migrací mezinárodní¹⁴. Stejně tak mezinárodní migrant, pokud použijeme vymezení Organizace spojených národů, bude pro nás pouze osoba, která pobývá v cizí zemi déle než jeden rok.¹⁵

Dalším hlediskem členění migrace je její soulad se zákony dané země. Rozlišujeme migraci legální a nelegální. Legální migrace znamená, že migrant pobývá v hostující zemi v souladu s jejími platnými zákony. Oproti tomu nelegální migrace označuje stav, kdy se migrant nachází v zemi bez příslušného povolení. Nelegální stav pobytu se snaží státy potírat různými represivními opatřeními, včetně tzv. regularizace. Regularizace je definována jako opatření státu, která legalizují pobytový status cizince v hostitelské zemi. Ačkoliv je regularizace pro většinu veřejnosti kontroverzním opatřením, podle prokázaných studií nelegální migraci výrazně snižuje (Čižinský: 2007). Regularizaci jsme v naší práci zaznamenali hlavně u Spojených arabských emirátů. Spojené arabské emiráty prostřednictvím programů amnestie potírají množství nelegálních imigrantů a tím současně snižují celkový počet imigrantů v zemi.

V souvislosti s nelegálními aktivitami zmíním dva globální problémy, a to obchodování s lidmi a pašeráctví. Obchodování s lidmi, nejčastěji za účelem nucených prací, sexuálního otroctví, či pro extrakci orgánů, patří mezi finančně lukrativní a nejrychleji rostoucí průmysl současné doby. Organizace spojených národů odhaduje, že více jak 2, 5 milióny lidí, z celkem 127 různých zemí, se již staly oběťmi tohoto zločinu.¹⁶

Pašeráctví je jev opačný. V tomto případě lidé dobrovolně požádají, či si najmou osobu, označovanou jako „pašerák“, aby dotyčného dopravila na místo určení. Lidé se většinou uchýlí k tomuto způsobu přepravy kvůli zamítnutí vstupu do zvolené země. Podle Mezinárodního centra pro rozvoj migrační politiky je pašeráctví považováno za zločin proti státu z důvodu porušení státem definovaných imigračních

¹⁴ V roce 2013 žilo mimo zemi svého původu celkem 216 mil. obyvatel, tj. 3, 15 % světové populace. Peoplemovin (nedatované): *Migration flows across the Word* (Dostupné na: <http://peoplemov.in/>. 15. 10. 2013). Oproti roku 2005 se jedná o nárůst více než 15 milionu osob (Scheu: 2011, 74).

¹⁵ United Nations (2002): *International Migration Report 2002* (Dostupné na: <http://www.un.org/esa/population/publications/ittmig2002/2002ITTMIGTEXT22-11.pdf>. 25. 11. 2013).

¹⁶ Ministerstvo vnitra České republiky (nedatované): *Obchod s lidmi – Definice* (Dostupné na: <http://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-definice.aspx>. 10. 10. 2013).

zákonů. Naproti tomu obchodování s lidmi je zločin více závažný a je řazen mezi zločiny proti lidskosti. A to v důsledku porušování práv obětí pomocí nátlaku a zneužívání.¹⁷ V praktické části této práce jsme se věnovali pouze legální migraci. Nelegální migrace není zaznamenána žádnou oficiální cestou. Jedná se proto o velice limitující faktor, který přispěl k tomu, že jsme nelegální migraci nezařadili do této práce.

1. 3 Příčiny migrace

Rozhodnutí jedince opustit svoji rodnou zemi je ovlivněno řadou faktorů. Jedná se o ekonomické faktory, například nízká životní úroveň nebo nedostatek pracovních příležitostí. Dále politické faktory, například politická represe či válečné konflikty. A faktory sociálního a environmentálního charakteru. Například náboženská nesnášenlivost a přírodní katastrofy (Bengetsson: 2004, 32-37). Podle toho, který z faktorů při rozhodování imigranta opustit svoji zemi převládá, dělíme mezinárodní migraci do dvou hlavních proudů. Na migraci politickou a ekonomickou (Fárek: 2008).

Ekonomicky motivovaná migrace, tedy primárně migrace pracovní, daleko přesahuje počty migrantů z politických či sociálních důvodů. Z odhadovaných 214 milionů světových migrantů jich je zhruba polovina pracovních (Schroth, Stojanov: 2011, 72). V případě této práce byl termín migrace používán pouze v souvislosti s ekonomicky motivovanou migrací. Termín migrant pak označoval pracovního migranta.

1. 4 Ekonomická migrace

1. 4. 1 Typologie

Stejně jako v případě migrace lze pracovní migraci dělit, třídit, členit a uspořádat podle toho, který faktor považujeme za dominantní. Než se zaměříme na některé z mnoha členění pracovní migrace, vysvětlíme pojem, který je provázán celou touto prací. Jedná se o pojem „labour worker“ českým ekvivalentem „pracovní migrant“. Pracovní migrant je osoba, která hledá profesní uplatnění za hranicemi

¹⁷ United Nations Office on Drugs and Crime (nedatované): *Migrant Smuggling* (Dostupné na: <http://www.unodc.org/unodc/en/human-trafficking/smuggling-of-migrants.html>. 15. 10. 2013).

svého státu na pozvání vlády, budoucího zaměstnavatele, nebo která vstoupila do země samostatně, za účelem nalezení práce v zahraničí.¹⁸

Ačkoliv existuje velké množství nejrůznějšího členění, v naší práci jsme využili pouze kritérium, které dělí ekonomickou migraci podle způsobu realizace, na migraci pobídkovou a poptávkovou (Vavrečková: 2005, 70).

Migrace nabídková vychází z vlastního rozhodnutí migranta pracovat v zahraničí. Imigrant opouští rodnou zemi z přesvědčení, že práce v ekonomicky stabilnější zemi mu zajistí lepší životní úroveň. U tohoto druhu migrace nemá imigrant zajištěno povolení k pobytu. Nemá ani žádné pozvání, ať již pracovní, tak soukromé. Celá situace se pro něho stává složitější. Do cesty investuje peníze bez jistoty, že se uplatní. Když se mu nepodaří najít práci, může být nucen se vrátit do své rodné země, či být dokonce vyhoštěn (Vavrečková: 2005, 70).

Naproti tomu migrace pobídková je realizována na výzvu cílového státu. Cílová země si sama vybírá konkrétní osobu, jež má specifické vzdělání či dovednost, a může tak přispět společnosti. Tato migrace je buď časově omezena pouze na sjednanou dobu či úkol, anebo je dlouhodobá. Migrant je většinou motivován vyšším finančním ohodnocením, než je schopen se svou kvalifikací dosáhnout v domácí zemi. Nemusí ale jít jen o finance. V určitých případech lidé odcházejí za pracovním uplatněním, lepšími pracovními podmínkami, vybavenějším pracovištěm a dostupnými materiály, díky čemuž mohou svoji kariéru více rozvíjet. Zpočátku se tento druh migrace týkal hlavně specialistů a titulovaných odborníků. Postupem času je ale stále větší zájem i o pracovníky s nižší kvalifikací, jako jsou například zdatní řemeslníci (Vavrečková: 2005, 70). S tímto typem migrace úzce souvisí pojem „brain drain“, neboli „odliv mozků“. Tomuto velice zajímavému fenoménu, společně s ostatními procesy s migrací spojenými, jsme se věnovali v následující části této kapitoly.

Fenomén „brain drain“, neboli „odliv mozků“, bychom mohli charakterizovat jako jev, při kterém dochází k odchodu vyškolených a vzdělaných jedinců do zahraničí. Důvodem je většinou lepší finanční ohodnocení nebo celkové pracovní

¹⁸ Demografie (nedatované): *Migrace* (Dostupné na: http://www.demografie.info/?cz_migrace. 15. 10. 2013).

zázemí. Například ve Spojených státech amerických pracuje více afrických vědců a inženýrů, nežli v samotné Africe.¹⁹ Dokonce v 70/80. letech v Egyptě vedl tento nedostatek lékařů, inženýrů a učitelů v zemi k vyšší míře negramotnosti společnosti než před deseti roky (Zohry: 2007, 1-32). Podle Mezinárodní organizace pro migraci se odhaduje, že tato ztráta lidského kapitálu stojí Afriku téměř 9 miliard amerických dolarů ročně.²⁰ V naší práci se s tímto fenoménem několikrát setkáme, hlavně v souvislosti s již zmíněným Egyptem. Nicméně ve většině případů se přeci jen bude jednat o pracovníky s nižší kvalifikací, kteří svým odchodem nenaruší celkovou gramotnost společnosti.

Ztráty z emigrace se v určité míře vykompenzují návratem některých vyškolených imigrantů zpět do své vlasti. Efekt „brain gain“ byl empiricky zaznamenán například v Ghaně, Indii či Rumunsku. Řada odborníků se nicméně shoduje, že význam „brain gain“ se často zveličuje, a to zejména v souvislosti s nejistotou spojenou s využitím kvalifikace v zahraničí (Schroth, Stojanov: 2011, 72- 86). Nicméně návrat vyškolených imigrantů zpět do své vlasti jsme ve sledovaných státech nezaznamenali.

V neposlední řadě koncept „brain circulation“ popisuje jev, při kterém studenti či pracovníci odjíždí do zahraničí za účelem získání vzdělání a specializace. V momentu dosažení cíle se vrátí do země svého původu a díky zkušenostem získaným v zahraničí si zajistí výhodnější pracovní podmínky.²¹ Imigranti v našem případě představují pouze imigranty pracovní, kteří odjíždí za výdělkem, nikoliv za účelem získání vzdělání. Na druhou stranu pracovník má možnost nabýt nové zkušenosti v cílové zemi. Nicméně jen v menšině je odjezd pracovníků motivován zajištěním si výhodnějších pracovních podmínek ve své vlasti. Největší motivací je v tomto případě finanční ohodnocení pracovníka, které je v Saúdské Arábii i ve Spojených arabských emirátech daleko vyšší než v jejich domovském státě.

¹⁹ Project of Suny Levin Institute (nedatované): *Economic Effects of Migration* (Dostupné na: <http://www.globalization101.org/economic-effects-of-migration>. 15. 10. 2013).

²⁰ Project of Suny Levin Institute (nedatované): *Economic Effects of Migration* (Dostupné na: <http://www.globalization101.org/economic-effects-of-migration>. 15. 10. 2013).

²¹ Aspen Institute Italia (2012): *Brain drain, brain exchange and brain circulation* (Dostupné na: [http://www.lse.ac.uk/businessAndConsultancy/LSEEnterprise/pdf/Brain-Drain-\(English\).pdf](http://www.lse.ac.uk/businessAndConsultancy/LSEEnterprise/pdf/Brain-Drain-(English).pdf). 29. 10. 2013).

Některé státy dokonce zavedly programy, které podporují odchod a následný návrat občanů za zaměstnáním v zahraničí. A to z důvodu zisku z toků remitencí, návratu vyškolených pracovníků či v neposlední řadě snížení nezaměstnanosti ve své zemi. Vedle Filipín²² se jedná o Indonésii²³, Bangladéš, Indii či Pákistán. V souvislosti s těmito programy se stále častěji mluví o tzv. „cirkulární migraci“, která představuje poměrně nový výzkumný fenomén. Zjednodušeně řečeno se jedná o migraci obyvatel, kteří se natrvalo, nebo dočasně vrátili do země svého původu, případně se vrací cyklicky (Schroth, Stojanov: 2011, 72-86). Tento druh migrace byl zaznamenán například u imigrantů z indického subkontinentu. Pracovní smlouvy jsou často uzavřeny na dobu 2–5 let. Po vypršení pracovní smlouvy imigrant odjíždí domů a čeká na novou pracovní příležitost.

V závěrečné části věnované terminologii pracovní migrace jsme vysvětlili pojem „guestworker“, neboli „gastarbeiter“, českým ekvivalentem „hostující pracovník“. Hostující pracovník je imigrant, který přijíždí s pracovním povolením na časově ohraničenou dobu, popř. na určitý výkon. Ve většině případů se jedná o jednorázovou velkou zakázku. Oba sledované státy v určitém období vytvářely dokonce rozsáhlé programy pro tyto pracovníky. V programech lákaly pracovní imigranty především na vynikající finanční podmínky, které jsou neporovnatelné s výdělkem v zemi původu imigranta (Heckmann: 2009, 4-7). K těmto programům se později v kapitole XY ještě vrátíme.

1. 4. 2 Teorie

Obecně lze migraci chápat jako pohotovou reakci na vzniklý nedostatek v místních zdrojích, způsobenou populačním přírůstkem. Tato reakce ovšem není

²² Například existence škol zaměřených na rozvoj schopností pro práci sester v zahraničí, hlavně ve Spojených státech amerických. Vzdělání proto probíhá v anglickém jazyce a zkoušky probíhají dle vzoru Spojených států amerických. Současně vláda nabízí půjčky pro financování vzdělání, které jsou následně spláceny prostřednictvím remitencí až při získání zaměstnání v zemi (Schroth, Stojanov: 2011, 72- 86).

²³ Některé státy svého postavení využívají. Například v Indonésii jsou legální pracovníci nuceni se vrátit domů přes Terminál 3 na letišti v Jakartě, kde jim je následně naúčtováno několik oficiálních i neoficiálních poplatků vztahujících se k jejich návratu z hostitelské země. Navíc je většina těchto zahraničních pracovníků nucena si zakoupit letenku v předem určeném letadle, jejíž cena bývá až několikrát vyšší než v případě běžné letenky (Schroth, Stojanov: 2011, 72- 86).

nahodilá. Jako každé jiné lidské chování se i přesun člověka řídí určitými pravidly. O jejich kauzální propojení či komplexní shrnutí, se snaží nejrůznější teorie, kterých existuje celá řada. Nicméně ani jedna z nich není koherentní a úplná. Většina z nich postrádá obecnou platnost, je nelogicky provázána, či zohledňuje pouze ekonomický faktor migrace, což v našem případě není na škodu. Tyto nedostatky tak řadí studie migrací mezi nejrůznější koncepty, perspektivy, přístupy, modely, či pouze mezi jakési kumulace nahromaděných pravidelností (Franc: 2010).

Za zakladatele propracovanějšího systematického přístupu k problematice migrací bývá považován E. G. Ravenstein, který se v 19. století pokusil definovat zákonitosti migrace. Ravenstein ve své studii došel k několika zajímavým závěrům. Jedním z nich je odpověď na klíčovou otázku zabývající se příčinami imigrace. Motivy, které vedou imigranta k rozhodnutí opustit zemi svého původu, pak shrnul ve své „push“ and „pull“ teorii²⁴, která se řadí k nejcitovanějším konceptům vysvětlujícím migraci obyvatelstva (Ravenstein: 1885, 167-170).

Základním stavebním kamenem této teorie je předpoklad existence působení dvou faktorů. Jeden z nich jedince ze zdrojového prostředí migrace vypuzuje, to je tzv. push faktor. Na stejném principu existuje i druhý z nich. Naopak ten jedince přitahuje do cílového prostoru migrace, jedná se o tzv. pullfaktor (Franc: 2010). Pro lepší pochopení uvedeme několik příkladů: Push faktorem jsou nízká životní úroveň, nedostatek ekonomických a pracovních příležitostí, nízký plat. Pull faktorem bývá ekonomická prosperita, lepší pracovní příležitosti, politické svobody, nabídka zaměstnání, nebo přítomnost příbuzných, přátel či lidí ze stejné komunity.²⁵ Pull faktory se v našem případě staly klíčem, podle kterého jsme dělili jednotlivé kapitoly v praktické části. Push faktory se ve sledovaných zemích nepatrně lišily.

Kritika konceptu spočívá zejména v absenci vysvětlení, proč z regionů s podobnými výchozími podmínkami lidé migrují a z jiných nikoliv. Zároveň vyvstává

²⁴ Kromě Push and pull teorie, dále existují neoklasická ekonomická teorie, nová ekonomie migrace, teorie segmentovaného trhu, teorie světového systému, teorie migračních sítí, teorie kumulativních příčin a institucionální teorie migrace (Franc: 2010).

²⁵ Rozvojovka (nedatované): *Migrace a rozvoj* (Dostupné na: www.rozvojovka.cz/download/docs/13_migrace-a-rozvoj.pdf. 10. 10. 2013).

otázka, proč v rámci jedné oblasti někteří lidé migrují a jiní se rozhodnou zůstat. (Stojanov, Gladišová: 2011, 18).

1. 4. 3 Ztráty a zisky migrace

Efekty migrace se projevují v odlišné míře v mateřských či v hostitelských zemích. U mateřských zemí se jedná zejména o ztrátu prostředků, které investují do svých občanů v podobě výchovy, lékařské péče a vzdělání (Fárek: 2008). Ztráty způsobené odlivem lidského kapitálu do zahraničí mohou být vykompenzovány v podobě remitencí²⁶ či brain gain. V mnoha zemích představují remitence podstatnou část hrubého domácího produktu a pro ekonomiku některých států jsou v současnosti nepostradatelné (Hugo: 2009, 168-171). Například každoročně indiští zahraniční pracovníci zašlou do Indie v podobě remitencí průměrně 2, 6 bilionů amerických dolarů. Jejich pákistánští kolegové jich zašlou o něco méně, a to v hodnotě 2 bilionů dolarů. Většina toků remitencí pochází z Blízkého východu (Gibney, Hansen: 2005, 405).

V roce 2013 tvořily zisky z remitencí až 529 miliard amerických dolarů (Daniels: 2009, 1-10). Z pohledu ekonomického rozložení přílivu remitencí jsou právě rozvojové země jejich dominantním příjemcem. Do rozvojových zemí tak směřovalo celkem 401 miliard amerických dolarů (Daniels: 2009, 1-10). Zmíněné údaje představují pouze zisky z formálních převodů remitencí. Je proto více než jen pravděpodobné, že proběhlo daleko více remitencí, než čísla naznačují. Světová banka uvádí, že zisky z remitencí proudící neformálními převody mohou navýšit zmíněné údaje až o 50 % (Daniels: 2009, 1-10). Důvodů pro převod remitencí neformálními způsoby může být celá řada, například formální překážky ze strany státu, jako je zdanění či kontrola bankovních účtů. Dále to může být snaha ušetřit peníze za převod přes různé finanční společnosti. A v neposlední řadě i lepší výměnný kurz na černém trhu (Stojanov, Novosák: 2008, 58).

Pro hostitelské země je oproti tomu příchod nové pracovní síly spíše pozitivním jevem. Hlavní přínos nové pracovní síly pro hostitelský stát spočívá v

²⁶ Remittance znamená, že emigranti pracující v zahraničí posílají do svých domovských zemí část obdržených finančních prostředků. Většinou tak jednájí ve snaze podpořit tím své rodiny, které ve své rodné zemi zanechali.

navyšování konkurenceschopnosti podniků na trhu práce. Větší konkurenceschopnost podniků se následně odráží ve snižování výrobních nákladů, a tím pádem i na ceně výrobků. Dalším pozitivním jevem příchozí pracovní síly je její zastoupení v řadě profesí, které jinak trpí jejím nedostatkem.²⁷

Při úvahách o potenciálu pracovní migrace je třeba zvážit rozdíly v míře kvalifikace pracovníků. Vysoce kvalifikovaní pracovníci projevují oproti lidem s nižší kvalifikací větší ochotu trávit dlouhé pracovní pobyty v zahraničí a střídat lokality, ve kterých pracují. Jednoduše řečeno nejchudší vrstvy obyvatel s nízkým vzděláním migrují z ekonomických důvodů méně, protože si to „nemohou dovolit“²⁸. K převaze vysoce kvalifikovaných migrantů přispívá i skutečnost, že vyspělé země se spíše brání dlouhodobé migraci nízko kvalifikovaných lidí pomocí restriktivních opatření. Naopak pro vysoce kvalifikované pracovníky se vytváří speciální nabídky pro jejich přilákání (Schroth, Stojanov: 2011, 72-86).

Na druhou stranu je třeba vzít v potaz, že tito migrující pracovníci se koncentrují pouze v tzv. centrech excelence, kterých je poskrovnu. Kolem 90 % kvalifikovaných migrantů pracuje v zemích OECD – ve Spojených státech amerických 50 %, v Kanadě 13 %, v Austrálii 8 %, ve Velké Británii 6 %, v Německu 5 % a ve Francii 4 %. Podle nejnovějších údajů ve Spojených státech amerických je více než 75 % indických imigrantů řazena do kategorie kvalifikovaných pracovníků (Schroth, Stojanov: 2011, 72-86). V případě Saúdské Arábie se jedná pouze o 20 %.²⁹

Imigrace má samozřejmě i své negativní stránky. Hostitelské státy například při realizaci svých projektů pro nekvalifikované migranty, tzv. „programy pro hostující pracovníky“, často zanedbaly otázku co s imigranty v případě ekonomického poklesu země. Mnoho imigrantů se po skončení programu nechtělo vrátit zpět do svých většinou chudších států. Naopak je následovaly i jejich rodiny. I přes svoji většinou

²⁷ Project of Suny Levin Institute (nedatované): *Economic Effects of Migration* (Dostupné na: <http://www.globalization101.org/economic-effects-of-migration>. 15. 10. 2013).

²⁸ V rámci výzkumu indických domácností v roce 2004 se prokázalo, že 40 % imigrantů mělo alespoň středoškolské vzdělání. Podle odhadů pracuje v zahraničí 2/3 vysokoškolsky vzdělaných občanů Kapverd (Schroth, Stojanov: 2011, 72-86).

²⁹ Naujoks, D. (2009): *Emigration, immigration, and Diaspora Relations in India*. Migration Information Source (Dostupné na: <http://www.migrationinformation.org/Profiles/display.cfm?ID=745>. 25. 11. 2013).

dlouhodobou nezaměstnanost a leckdy neschopnost se integrovat se tak nadále sdružovali v hostitelském státě, ve kterém se proti nim ve společnosti pomalu formovala určitá averze. Podnětem k této averzi bylo většinou zneužívání sociálního systému imigranty a vytváření ghetta, které se často stávaly zdrojem zvýšené kriminality a násilí v dané oblasti (Olehla: 2008, 185). Hostitelské státy si často neuvědomovaly skutečnost, že pracovníci jsou současně i lidmi, kteří doufají ve zvýšení životní úrovně dlouhodobě, jak dokazuje citát Maxe Frische: „*Pozvali jsme pracovníky, ale přišli lidé*“ (Janků: 2006, 14).

Je nutné ale podotknout, že pokud ekonomiky rozvinutých zemí chtějí pokračovat ve svém růstu, budou potřebovat více imigrantů. Jedná se především o povolání, která místní obyvatelé nejsou ochotni vykonávat. Tato povolání jsou známá pod označením „čtyř D“, neboli „dirty, difficult, demeaning and dangerous“ – špinavá, těžká, ponižující a nebezpečná, a zahrnují například uklízení odpadků, stavebnictví, těžbu surovin či sexuální obchod (Stojanov, Novosák: 2008, 16). Hlavně v případě Saúdské Arábie jsou tato povolání často tématem ke sporu. Nezaměstnaní občané země i přes svoji dlouhodobou zaměstnanost některá z uvedených povolání odmítají vykonávat i za cenu finančního přilepšení.

1. 5 Globalizace

Globalizace je patrná téměř ve všech sférách života. Nicméně největšího vlivu dosahuje v kulturní, ekonomické a politické rovině. Podle Mezinárodního měnového fondu se ekonomická globalizace, která je v naší práci prvořadá, projevuje jako: „*Rostoucí ekonomická vzájemná závislost zemí ve světovém měřítku v důsledku rostoucího objemu příhraničních transakcí zboží, služeb a toku mezinárodního kapitálu, jakož i rychlejšího a rozsáhlejšího šíření technologií.*“ (Sirůček: 2010).

Mezinárodní migrace je integrální součástí globalizačních procesů. Průvodním jevem globalizace ve spojení s mezinárodní migrací je otevření trhů a odstranění bariér pro pohyb zboží, služeb a osob. Současně k masovým přesunům obyvatelstva výrazně přispěly i komunikační sítě, které se rozšířily v důsledku rozvoje dopravy (Stojanov, Novosák, Drobík, Siwek: 2006).

Ačkoliv se jedná o jevy, které postihly celý svět, sociální a ekonomický vývoj jednotlivých lokalit zůstává rozdílný. Tato diferenciací je způsobena rozdílnou schopností států participovat a maximalizovat užitek z procesu globalizace. Dochází k tomu z důvodu rozdílných možností a přístupů ke znalostem, technologiím a inovacím. Jak nám již praxe mnohokrát ukázala, výhody plynou disproportčně pouze bohatým státům. Prospěch z propojení světa tak mají prozatím bohaté země. Nespravedlivé rozdělení ekonomických a sociálních šancí je tak považováno za jeden z kritických problémů soudobé globalizace.³⁰

Reakcí států na prohlubování ekonomických rozdílů jsou následné společenské otřesy, které probíhají uvnitř států. Jedno z řešení by pro mnoho obyvatel představovala hromadná imigrace. Směry migračních toků jsou výrazně ovlivněny mírou rozvoje zdrojových a cílových oblastí. U migračních procesů lze vysledovat dvě základní tendence. Zatímco kvalifikovaní lidé emigrují ze zemí, kde dané vzdělání nenajde dostatečné uplatnění, tak méně kvalifikovaní migranti se většinou rekrutují ze zemí, kde sice vzdělání a kvalifikace mohou být významně oceňovány, ale jejich dosažení je obtížné. Oba trendy následně ústí do společného nasměrování mezinárodní migrace, a to z rozvojových zemí do zemí ekonomicky rozvinutých (Stojanov, Strielkowski, Drbohlav: 2011, 375-394).

Globalizační procesy v posledních několika letech sehrály významnou úlohu ve změně forem mezinárodní migrace. Za nejdůležitější bývá označováno vyrovnání vlivů „push“ a „pull“ faktorů. Migrační proudy už nejsou vyvolány pouze v kombinaci chudoby a demografických tlaků. Ve stejné míře na ně působí i lákadla ve smyslu komfortu západních zemí známých z filmů nebo televizních pořadů (Stojanov, Novosák: 2008, 47). Možnost srovnávání jednotlivých regionů v mnoha dimenzích a vidina modernizačních lákadel a kulturních vzorců bohatých společností tak paradoxně v současné době motivuje daleko více lidí, nežli jiná úskalí ve společnosti (Stojanov, Novosák, Drobík, Siwek: 2006). Naše praktická část práce, až na několik výjimek, zaznamenala tyto tendence ve značné míře. Jednoduše řečeno společným

³⁰ Daly Herman, E. (2013): *Population, Migration, and Globalization*. World Watch Institute (Dostupné na: <http://www.worldwatch.org/node/559>. 3. 10. 2013).

znakem migračního chování je především snaha najít lepší životní a ekonomické podmínky. Tento jev jsme zaznamenali ve všech sledovaných zemích.

Poměrně nově zkoumaným migračním fenoménem ve spojitosti s globalizačními procesy je vzrůstající počet žen v proudech mezinárodní migrace. Poptávka v industriálních zemích po pracovní síle, kterou obvykle vykonávají ženy, se v budoucnu má dokonce zvyšovat. Jedná se především o domácí práce, ošetrovatelský a pečovatelský servis, úklid či zábavní a sexuální obchod. Tento nový trend má nicméně i své negativní dopady v zemích původu, a to v podobě rozvodů, ovdovění či bezdětnosti. Pozitivní souvislosti spojené s tímto fenoménem lze spatřit v leckdy snadnějším přístupu ke vzdělání či větším povědomí o svých právech (Stojanov, Novosák: 2008, 47). Tento zajímavý fenomén jsme zaznamenali v naší práci hlavně v souvislosti se státy jižní a jihovýchodní Asie, kde tento trend je velice rozšířený.

V samotném závěru této kapitoly bychom ještě poznamenali, že ačkoliv žijeme v době, kdy jsme obklopeni těmi nejmodernějšími technologiemi, tak to ještě neznamená, že známe skutečný rozsah globální migrace. Důvodem jsou tradiční problémy se spolehlivostí statistik týkajících se migrace, ilegální migrace a významných migračních toků mezi rozvojovými zeměmi navzájem, kde jsou většinou údaje o migraci zcela nedostatečné. Ke zkreslení údajů rovněž nahrává fakt, že migrant často nesplňuje definici standardně pojímaného mezinárodního migranta. Obdobnými problémy trpí statistiky remitencí, které nezohledňují neformální toky. Z těchto důvodů je v podstatě nemožné získat přesné informace o globálním rozsahu tohoto fenoménu (Stojanov, Novosák: 2008, 47).

2 SAÚDSKÁ ARÁBIE

Saúdská Arábie je tradiční dědičnou absolutistickou monarchií. V Saúdskoarabskémkrálovství³¹ žije kolem 26 milionů obyvatel. V roce 2013 se v zemi nacházelo 7, 5 milionů zahraničních pracovníků.³² Tohoto vysokého počtu přistěhovalců SAK dosáhla po sérii několika migračních vln od roku 1940.

Před objevením ropy v roce 1938 byla Saúdská Arábie zemí emigrace. Země závislá na zemědělství a obchodu, který byl uskutečňován poutníky dopravujícími zboží do Mekky a Mediny.³³ Zemědělsky orientovaná země nepřinášela příliš mnoho pracovních příležitostí pro své občany. Mnoho Saúdů proto hledalo pracovní uplatnění v Egyptě či Indii, kde byli přijímáni nejčastěji na pozice pracovníků s nižší kvalifikací. V roce 1869 se tak například velké množství Saúdů podílelo na výstavbě Suezské průplavu.³⁴

V momentě objevení ropy, v Al-Hasa v oblasti Perského zálivu se situace změnila. Saúdská Arábie se náhle stala cílovou destinací pro mnoho obyvatel. Podle internetového portálu peplemovin je nejvíce imigrantů z Indie, a to v počtu 1, 5 milionů lidí. Následuje Pákistán, odkud přišlo něco málo přes 1 milion lidí. Pomyslné třetí místo zaujímá Egypt. Egyptanů v SAK je téměř 1 milion.³⁵

Ačkoliv žije v SAK 26 milionů lidí, ekonomicky činného obyvatelstva saúdského původu je pouze 2, 9 milionů. Skutečně zaměstnaných Saúdů je však podle statistik daleko méně. A to pouze 1, 76 milionu. Z toho je 0, 92 milionu, celých 92 % všech zaměstnanců, zaměstnaných ve veřejném sektoru. V soukromém sektoru je zaměstnáno okolo 0, 84 milionu Saúdů, kteří tvoří 11 % všech

³¹ Dále jen SAK

³² Al-Rasheed, M. (2013): *Saudi Arabia cracks down on illegal immigrants*. Almonitor, the pulse of the Middle East (Dostupné na: <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2013/11/saudi-arabia-illegal-immigration-crack-down.html#>. 18. 11. 2013).

³³ Roya IEmbassy of Saudi Arabia (2013): *About Saudi Arabia, Economy and Global Trade* (Dostupné na: http://www.saudiembassy.net/about/country-information/economy_global_trade/. 18. 11. 2013).

³⁴ Al-Rasheed, M. (2013): *Saudi Arabia cracks down on illegal immigrants*. Almonitor, the pulse of the Middle East (Dostupné na: <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2013/11/saudi-arabia-illegal-immigration-crack-down.html#>. 18. 11. 2013).

³⁵ Peplemovin (nedatované): *Migration flows Cross the Word* (Dostupné na: <http://peplemov.in/#!>. 10. 11. 2013).

zaměstnanců tohoto sektoru. Podle statistických údajů dostupných k 1. 10. 2013 je 1, 16 milionů Saúdů registrovaných jako nezaměstnaných.³⁶

Jak z výše uvedených statistik vyplývá, místní obyvatelstvo je zaměstnáno výlučně ve veřejném sektoru, zatímco drtivá většina zahraničních pracovníků je zaměstnána v sektoru soukromém. Tato segmentace sektorů podnítila vytvoření tzv. duálního trhu. Separace sektorů je navíc posílena i několika výhodami, které plynou pouze zaměstnancům veřejného sektoru. Jde například o možnost participace na distribuci ropy a rozdílného odměňování pracovníků. Práce ve veřejném sektoru se díky těmto benefitům stala velice lukrativní záležitostí (Wincler: 2010, 9-12).

Saúdská Arábie si od objevení ropných nalezišť v roce 1938 drží druhé místo na žebříčku největších zásob ropy na světě. Ropa zde představuje až 90 % veškerých příjmů z vývozu. V roce 2013 se ropa podílela 63 %³⁷ na hrubém domácím produktu. V současné době je však snaha tuto ekonomickou závislost na vývozu ropy omezit. SAK investuje do vytvoření nových pracovních příležitostí v sekundárním a terciárním sektoru. Ve srovnání s rokem 2012 snížila těžbu ropy o 5 %.³⁸ Nově vytvořená pracovní místa v zemi mají primárně sloužit Saúdům a snížit již tak vysokou nezaměstnanost, která v roce 2012 dosáhla až 12, 10 %.³⁹

³⁶ Ministerstvo zahraničních věcí České republiky (nedatované): *Saúdská Arábie* (Dostupné na: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/blizky_vychod/saudska_arabie/. 18. 11. 2013).

³⁷ Některé údaje uvádějí až 90 %. Ministerstvo zahraničních věcí České republiky (nedatované): *Saúdská Arábie* (Dostupné na: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/blizky_vychod/saudska_arabie/ekonomika/ekonomicka_charakteristika_zeme.html. 10. 12. 2013).

³⁸ Inter Nations connecting global minds (nedatované): *Working in Saudi Arabia* (Dostupné na: <http://www.internations.org/saudi-arabia-expats/guide/working-in-saudi-arabia-15374>. 20. 11. 2013).

³⁹ Central Department of Statistics and Information: *Latest statistical releases* (Dostupné na: <http://www.cdsi.gov.sa/english/>. 19. 11. 2013).

Saúdská Arábie patří mezi země s výrazným nesouladem mezi pracovní dovednostmi saúdských absolventů a potřebami soukromého trhu práce.⁴⁰ Koncepce vzdělání, při němž se kromě mozku používají i ruce, byla islámu stejně cizí jako všem předmoderním kulturám. Vysokoškolsky vzdělaní studenti preferují obory, které je připraví na práci ve státní správě. Na technické obory se hlásí podstatně méně studentů (Pellar: 2010, 385). Saúdská Arábie tak postrádá hlavně odborníky v oblastech strojírenství, IT, bankovníctví, finančních služeb nebo telekomunikacích.⁴¹ Očekává se však, že by tento trend měl v budoucnu ustát. Od listopadu 2012 vláda investovala značné množství financí do vzdělávacího systému pro své občany. V roce 2013 polovina vládních výdajů putovala na výstavbu 25 univerzit, 28 institutů technického vzdělání a 50 institutů pro průmyslovou praxi. Kromě zvýšení vzdělávacích kapacit je navíc plánováno podpořit ve formě grantů i nové výzkumné projekty v oblasti technologického výzkumu.⁴²

V souvislosti s mírou kvalifikace pracovníků, která v zemi hraje velice důležitou roli, lze v zemi vyzorovat jeden zajímavý jev, a to pracovní hierarchii budovanou v průběhu let. Určujícím faktorem je v tomto případě země původu pracovníka, která mu zároveň předurčí i kvalifikaci a pracovní pozici. Zatímco pracovníci pocházející z Perského zálivu a ze západních zemí obecně zastávají vyšší manažerské pozice a jsou považováni za tzv. „obyvatele vyššího řádu“, pracovníci z Afriky, indického subkontinentu a jihovýchodní Asie jsou obsazováni na nižší pracovní pozice a je na ně pohlíženo jako na obyvatele „nižšího řádu“. Z toho i pro ně vyplývá řada výhod. Například právo vzít s sebou do země svoji rodinu mají pouze zaměstnanci určité

⁴⁰ Kvalifikace pracovníka se dokonce promítá i do možnosti obdržet občanství Saúdské Arábie či nikoliv. Žádost o udělení občanství SAK je založena na tzv. bodovém systému. Každý žadatel musí obdržet minimálně 33 bodů. Když opomineme body, které žadatel získá za délku svého působení v zemi, trestní bezúhonnost, nebo příbuzenské vztahy, tak druhou nejdůležitější roli v systému má nezbytnost daného pracovníka pro zemi a stupeň vzdělání. V případě vystudovaného lékaře či technika žadatel automaticky získává třináct bodů. Doktorandy jiných titulů mají bodů deset, magistři následně osm bodů. V neposlední řadě vystudovaný bakalář má bodů pět. Dostupné na: http://www.mofa.gov.sa/aboutkingdom/saudigovernment/regimesinkingdom/rulescivilaffairs/documents/87756_%D8%AC%D9%86%D8%B3%D9%8A%D8%A9.pdf. 19. 11. 2013.

⁴¹ Inter Nations connecting global minds (nedatované): *Working in Saudi Arabia* (Dostupné na: <http://www.internations.org/saudi-arabia-expats/guide/working-in-saudi-arabia-15374>). 20. 11. 2013).

⁴² Business Info (2013): *Saúdská Arábie* (Dostupné na: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/saudska-arabie-ocekavany-vyvoj-v-teritoriu-18980.html>). 20. 11. 2013).

platové kategorie. Pracovníkům nižších pracovních pozic je toto právo odepřeno. Příbuzní je mohou navštívit maximálně po dobu tří měsíců.⁴³

2. 1 Pracovní migrace v letech 1930 – 1979

Moderní království založil v roce 1932 Abdulazíz As-Saúd, který považoval zemi za soukromý majetek svého rodu. Nově vzniklé království bylo jedno z nejchudších zemí na světě.⁴⁴ Změna nastala v roce 1938, když se v Al-Hasa v oblasti podél Perského zálivu objevila ropa.⁴⁵ Po objevení ropy, země mezi lety 1930-1950 spustila řadu „rozvojových programů“, které gradovaly v 70. letech. Projekty byly zaměřeny na vybudování infrastruktury, jako je výstavba silnic, železnic a mezinárodních letišť (Gibney, Hansen: 2005, 403).

První vlna zahraničních pracovníků pocházela ze Západu a některých arabských států. Největší poptávka byla po technicky vzdělaných a odborně kvalifikovaných pracovnících z Velké Británie a Spojených států amerických. Zároveň své uplatnění našla i řada učitelů a administrativních pracovníků z Egypta, ale i Sýrie či Palestiny (Gibney, Hansen: 2005, 403). Ačkoliv se SAK po objevení ropystalo bohatou zemí, její letité nedostatky v oblasti rozvoje vzdělání⁴⁶ a segregace žen z pracovního trhu i vzdělávacího procesu přinesly nesoulad mezi dostupnými dovednostmi saúdských pracovníků a požadavků rychlého vývoje.⁴⁷

K zásadním změnám došlo v roce 1973 a 1979. Ropné šoky, jak se události spojené s výrazným nárůstem příjmů států v 70-80. let označují, významně ovlivnily

⁴³ Labour Shortages, Migration, and Segmentation (nedatované): *The Case of Saudi Labour Market* (Dostupné na: http://www.irmgard-coninx-stiftung.de/fileadmin/user_upload/pdf/Population_Politics/PopPolitics/Mahdi.pdf. 18. 11. 2013).

⁴⁴ Royal Embassy of Saudi Arabia (2013): *History* (Dostupné na: <http://www.saudiembassy.net/about/country-information/history/>. 19. 11. 2013).

⁴⁵ Royal Embassy of Saudi Arabia (2013): *About Saudi Arabia, Economy and Global Trade* (Dostupné na: http://www.saudiembassy.net/about/country-information/economy_global_trade/. 18. 11. 2013).

⁴⁶ Gramotnost v té době dosahovala pouze 60 %. Dnes je to o poznání více, v roce 2013 gramotnost dosahovala až 96 %. Hasni, A. (2013): *Saudi Arabia boosts literacy rate up to 96 per cent via modern amendments* (Dostupné na: <http://www.thenewstribune.com/2013/09/10/saudia-arabia-boosts-literacy-rate-up-to-96-per-cent-via-modern-amendments/>. 19. 11. 2013).

⁴⁷ Labour Shortages, Migration, and Segmentation (nedatované): *The Case of Saudi Labour Market* (Dostupné na: http://www.irmgard-coninx-stiftung.de/fileadmin/user_upload/pdf/Population_Politics/PopPolitics/Mahdi.pdf. 18. 11. 2013).

složení pracovní síly. Blízkovýchodní státy produkující a vyvážející ropu získávaly v průběhu let kontrolu nad ropnými zařízeními, nacházejícími se na jejich územích. Příčinou prvního ropného šoku v roce 1973 bylo omezení těžby ropy o 5 % ze strany blízkovýchodních producentů sdružující se v Organizaci zemí vyvážející ropu. Arabští vývozci ropy kontrolující velkou část ropného trhu si tímto krokem zajistili kontrolu nad cenou ropy. Cena ropy se tenkrát zvedla čtyřnásobně, zhruba ze tří na jedenáct dolarů za barel. Avšak tento manévr byl pouze doprovodným jevem vyhlášení embarga na vývoz ropy do zemí podporující Izrael během Jomkippurské války⁴⁸. Krátce na to vývozci přestali dodávat ropu do Spojených států amerických a Nizozemí (Petkevič: 2002, 229-230).

K druhému ropnému šoku a opětovnému razantnímu zvýšení ceny ropy došlo po Íránské revoluci v roce 1979. Nový islámský režim začal vyvážet méně ropy než dříve, čímž cena ropy vzrostla. Ostatní země Organizace zemí vyvážející ropu na situaci reagovaly zvýšením těžby. Ačkoliv výsledné snížení světové produkce bylo okolo 7, 5%, vinou rozsáhlé paniky se ceny ropy zvýšily mnohem více, než odpovídalo vážnosti situace. Cena ropy se zvedla až na 50 dolarů za barel (Lee: nedatované: 13-18).

Po těchto událostech SAK získala pro ně nečekané, masivní příjmy z ropy. Saúdská ekonomika v 70-80. letech evidovala velké finanční přebytky ve veřejném sektoru.⁴⁹ Tato skutečnost se stala významným pull faktorem pro řadu zahraničních pracovníků, kteří se odhodlali opustit své domovské státy. Spuštěním série ambiciózních plánů rozvoje, které pokračují dodnes, tak potvrdila očekávanou poptávku po cizí pracovní síle.

K uskutečnění programů rozvoje se první fáze procesu zaměřovala na výstavbu moderní hospodářské základny, a ve druhé fázi na rozvoj lidských zdrojů nezbytných k transformaci ekonomiky. V první fázi bylo nutné zaměstnat pracovníky

⁴⁸ Během arabsko – izraelské války se díky tomu stala jednou z nejrychleji rostoucích ekonomik na světě. Michigan state university – Broad College of Business (2011): *Saudi Arabia: Economy* (Dostupné na: <http://globaledge.msu.edu/countries/saudi-arabia/economy>. 20. 11. 2013).

⁴⁹ Saudi Arabia (nedatované): *The Economy* (Dostupné na: <http://countrystudies.us/saudi-arabia/34.htm>. 18. 11. 2013).

s nižší kvalifikací, kteří budou schopni dané projekty zrealizovat.⁵⁰ K těmto účelům sloužili tzv. „programy pro hostující pracovníky“. Poptávka byla převážně po mužích schopných pracovat ve stavebnictví.⁵¹ V zemi tak v roce 1975 bylo z 1, 2 milionů zahraničních pracovníků zaměstnáno 142 tisíc pracovníků ve stavebnictví (Halliday: 1977, 263-291).

Největšími dodavateli pracovní síly do SAK byla Indie a Pákistán. Zatímco Indové během koloniální nadvlády směřovali hlavně do Velké Británie a Spojených států amerických. Po svém osamostatnění v 50. letech⁵² se směr, síla a složení pracovních migračních proudů změnilo. Události v SAK v 70. letech se staly silným pull faktorem jak pro obyvatelé Indie, tak Pákistánu.⁵³ Například z Pákistánu do SAK v letech 1971–1975 emigrovalo celkem 1 269 zedníků, 4 608 tesařů a 4 016 elektrikářů (Halliday: 1977, 263-291). Navíc vlády obou států vedly politiku podporující odchod občanů za zaměstnáním do SAK. Tyto řízené programy připravily s vidinou zisků z remitencí a snížení vysoké nezaměstnanosti (Schroth, Stojanov: 2011: 79).

Dalšími státy, které v roce 1975 zaznamenaly výrazný odliv práce schopných mužů, byl Egypt, Sýrie, Jemen, Jordánsko, Palestina a Libanon (Halliday: 1977, 263-191). Při sčítání lidu v Jemenu v roce 1975 bylo zjištěno, že z celkového počtu obyvatel, 6, 5 milionů lidí, je jich více než jeden milion v SAK. Ze Sýrie přešlo do

⁵⁰ Royal Embassy of Saudi Arabia (2013): *About Saudi Arabia, Economy and Global Trade* (Dostupné na: http://www.saudiembassy.net/about/country-information/economy_global_trade/. 18. 11. 2013).

⁵¹ Inter Nations connecting global minds (nedatované): *Working in Saudi Arabia* (Dostupné na: <http://www.internations.org/saudi-arabia-expats/guide/working-in-saudi-arabia-15374>. 20. 11. 2013).

⁵² Po nezávislosti v roce 1947 byla britská Indie rozdělena na převážně hinduistickou Indii a převážně muslimský Pákistán. Hranice vedla přes Pandžáb na západě a Bengálsko na východě. Mezi lety 1947 – 1950 došlo mezi státy k masivní vnitrostátní migraci, během které změnilo své bydliště více jak 18 milionů lidí. Více jak polovina migrantů, především muslimů, se stěhovala z Indie do Pákistánu. Zatímco v opačném směru utíkali hlavně hinduisté a sikhové. Konflikt ve Východním Pákistánu v roce 1971 vedl ke vzniku Bangladéše a vyvolal další hromadné stěhování. Více jak 10 milionů uprchlíků (80 % hinduistů) překročilo hranice Indie, z nichž přibližně 35 tisíc se v Indii trvale usadilo (Strnad, J. - Filipovský, J. – Vavroušková, S.: 2008, 819-826).

⁵³ Naujoks, D. (2009): *Emigration, Immigration, and Diaspora Relations in India*. Migration Information Source (Dostupné na: <http://www.migrationinformation.org/Profiles/display.cfm?ID=745>. 19. 11. 2013).

SAK 40 tisíc manuálních dělníků. Z Jordánska, Palestiny 50 tisíc dělníků a z Libanonu až 500 tisíc dělníků (Petkevič: 2002, 227). Stejně tak jako v Egyptě, který navíc evidoval i úbytek kvalifikovaných pracovníků. Podle statistik z těch let pracovalo více než 10 % učitelů a 27 % všech egyptských lékařů v zahraničí. Tento odliv mozků vedl k nedostatku lékařů, inženýrů a učitelů v zemi. V 70/80. letech tak byla v zemi negramotnost o 7 % vyšší než před deseti lety (Zohry: 2007, 1-32). Rozšířený pracovní trh v SAK se stal pull faktorem pro více jak 350 tisíc manuálních dělníků z ostatních arabských států (Petkevič: 2002, 227).

Některé zdroje nicméně uvádějí, že pro naplnění rozvojových plánů SAK bylo účelně dovezeno okolo 700 tisíc pracovníků nižší kvalifikace. Pracovní síla v zemi vzrostla mezi lety 1975-1980 z 1, 2 milionu na 2,3 milionu pracovníků. V zemi se na konci 70. let nacházeli hlavně pracovníci z Pákistánu nebo Indie vykonávající manuální práci a velký počet pracovníků ze Západu v manažerských pozicích. Například v roce 1976 bylo v SAK 20 tisíc Britů (Halliday: 1977, 263-191). Tato skutečnost měla značné důsledky pro země, z nichž imigranti pocházeli (Egypt, Sýrie, Jemen, Jordánsko, Palestina a Libanon). Peněžní transakce do domovských rodin ze SAK vzrostly ze 104, 2 milionu amerických dolarů v roce 1972 až na 2, 695 miliard amerických dolarů v roce 1980. Rodinám imigrantům se značně zvýšily příjmy a mohly si postupně dovolit vybavit si domácnosti zbožím moderní konzumní společnosti (Petkevič: 2002, 227).

Je důležité poznamenat, že zmíněné údaje o množství imigrantů mohou být nepřesné. Saúdská Arábie v 70-80. letech záměrně podhodnocovala množství zahraničních pracovníků v zemi, aby jejich počet minimalizovala vzhledem ke svým domorodým obyvatelům. Podle některých zdrojů tento trend trvá i dnes (Halliday: 1977, 263-191). Lze tedy předpokládat, že množství zahraničních pracovníků v 70-80. letech byl daleko vyšší.

Kromě událostí spojených s ropnými šoky stojí za zmínku událost, která také pozměnila směr migrace. Jedná se o rok 1979, rok kdy v Iránu proběhla revoluce. Podle některých islámských představitelů rok 1979 současně otvíral i nové století, které mělo patřit islámu. Přelomy století v islámském světě často probouzely chiliastická očekávání (Petkevič: 2002, 254-256).

Islámského přelomu století využila i politická opozice v SAK, která rekrutovala pomocníky hlavně z muslimských přistěhovalců z Jemenu a Pákistánu⁵⁴. Skupina se pojmenovala „ichwán“, neboli bratři. V roce 1979 přišlo až 1000 příslušníků hnutí ichwán do Mekky, obsadili mešitu v Mekce a opevnili se v mnoha budovách okolo svatyně Káby, které okupovala po dobu až dvou týdnů. Incident v Mekce měl následnou dohru v podobě nepokojů mezi šíitskou menšinou ve východní saúdskoarabské provincii al-Ahsá a jejich požadavků na vyhlášení Islámské republiky (Petkevič: 2002, 254-256). Saúdská vláda poté co uklidnila situaci, přeorientovala svůj zájem na zahraniční pracovníky. Začala rekrutovat pracovníky hlavně ze států jižní, později jihovýchodní Asie. Hlavním důvodem byla skutečnost, že asijské pracovníky nenarušovali pořádek v zemi a mnohem snadněji se držely po kontrolou (Grabowski: 2008, 52).

V závěrečné části této kapitoly jsme se věnovali způsobu, jakým se snažila SAK podchytit stále navyšující se imigraci do své země. V letech 1930–1968 v zemi neexistovala žádná komplexní imigrační politika. Ta se zformovala až v 70-80. letech jako reakce na ropné šoky a výrazné navýšení počtu imigrantů. I přes absenci imigračních předpisů v zemi však fungovaly jakési pracovní karty - „*iqama*“. Pracovní karty byly vydávány Ministerstvem vnitra a týkaly se pouze příslušníků jiné národnosti, nežli té saúdské. Karty „*iqama*“ sloužily místo cestovních pasů, které byly hned po příjezdu předány „sponzorovi“ (Gibney, Hansen: 2005, 402).

Imigrační politika státu zformovaná v 70-80 letech fungovala a stále ještě funguje na „sponzorském systému“, neboli systému „*kafale*“. Součástí *kafale* systému je nespočet nařízení vztahující se na příjezd, pobyt a odjezd pracovníka ze země. Zahraniční pracovník musí ještě před svým příjezdem do země kontaktovat příslušný orgán a musí uvést svého budoucího zaměstnavatele.⁵⁵ Budoucí zaměstnavatel, ať již konkrétní osoba či společnost, se následně stává „sponzorem“ imigranta. To znamená, že funkci sponzora může zastávat jak fyzická osoba, tak i právnická osoba. Povinností každého sponzora je pomoci zahraničnímu pracovníkovi nalézt

⁵⁴ Není známo proč, zrovna tyto národy přišly k chiliastickému blouznění (Petkevič: 2002, 254-256).

⁵⁵ Inter Nations connecting global minds (nedatované): *Working in Saudi Arabia* (Dostupné na: <http://www.internations.org/saudi-arabia-expats/guide/working-in-saudi-arabia-15374>. 20. 11. 2013).

ubytování, získat pracovní povolení a vízum. Sponzor je za pracovníka plně zodpovědný. V průběhu působení pracovníka v zemi sleduje jeho chování. Každý trestný čin, který zahraniční pracovník spáchá, se tak automaticky projeví na důvěryhodnosti sponzora. Současně se však očekává, že je sponzor za své služby finančně odměněn (Gibney, Hansen: 2005, 402). Imigranti, kteří si svého sponzora nemohou dovolit, a přesto se odhodlají přijet do země a pracovat, tak jednají v rozporu se státem vydaným nařízením a mohou být odsouzeni k odnětí svobody.⁵⁶

Nejvíce kontroverzní pravomocí sponzora, která bývá často odsuzovaná západními zeměmi, je právo sponzora po neshodě se svým pracovníkem pracovníka deportovat, nebo mu dokonce zakázat vstup do země po dobu až dvou let. Sponzorský systém, který se týká pouze občanů jiné národnosti, tak určitým způsobem eliminuje možnost jejich volného pohybu na pracovním trhu.⁵⁷

2. 2 Pracovní migrace v letech 1980 – 1991

V roce 1982 příjmy z ropy začaly prudce klesat. Na obrovské investiční výdaje během 70. let SAK reagovala zvýšením produkce ropy.⁵⁸ Klesající ceny ropy se následně promítly do poklesu poptávky po zahraniční pracovní síle a současně i síle migrace z Asie a jiných arabských zemí vůbec.

V 70. letech po smrti prezidenta G. H. Násira zaznamenal Egypt jednu z nesilnějších vln emigrace pracovní síly. Během politiky „otevřených dvěřích“⁵⁹(infita) země přišla o velký počet rolnictva, ale i obchodníků a vyšších kvalifikovaných pracovníků (Gibney, Hansen: 2005, 404). Dalším silným „push“ faktorem pro řadu obyvatel země byla míra nezaměstnanosti, která stoupla mezi lety 1976-1986 ze 7, 7 % na 12 %. K růstu nezaměstnanosti přispěla kombinace

⁵⁶ Suter, B (2005): *Labour Migration in the United Arab Emirates* (Master Thesis). Sweden: Malmo University.

⁵⁷ Labour Shortages, Migration, and Segmentation (nedatované): *The Case of Saudi Labour Market* (Dostupné na: http://www.irmgard-coninx-stiftung.de/fileadmin/user_upload/pdf/Population_Politics/PopPolitics/Mahdi.pdf. 18. 11. 2013).

⁵⁸ Saudi Arabia (nedatované): *The Economy* (Dostupné na: <http://countrystudies.us/saudi-arabia/34.htm>. 18. 11. 2013).

⁵⁹ Reakce Libye (plukovníka Kadáfího) na politiku „otevřených dvěřích“ bylo vyhnání více jak 1 milionů egyptských pracovníků ze země (Gibney, Hansen: 2005, 404).

vysokého populačního růstu a následně velkého množství mladých lidí vstupujících na trh práce. Podle dostupných statistik, v roce 1980, emigrovaly z Egypta až dva miliony práceschopného obyvatelstva. Na druhou stranu ke konci 80. let tvořili egyptští pracovníci mnohem menší podíl na zahraniční pracovní síle v SAK, nežli v 70. letech. V 80. letech představovali tito pracovníci 40 % celkové zahraniční pracovní síly (Zohry: 2007, 1-32).

Avšak ve stejné době došlo k výraznému nárůstu pracovníků z jihovýchodní Asie a to zejména ženské pracovní síly ze Srí Lanky, Bangladéše, Filipín, Indonésie a Indie. Největší poptávku zaznamenal sektor služeb – hlavně v hotelích a domácnostech. Migrující ženy sehrály důležitou roli ve feminizaci mezinárodní migrace. Na cestách za prací přestaly jen doprovázet své manžely, ale samy se ujaly pozice živitele rodiny (Gibney, Hansen: 2005, 404). Tento zajímavý fenomén nazvala autorka knihy „Global Women“ tzv. přesunem péče a lásky ze třetího světa do rozvinutých zemí. Autorka tento jev označila jako „care drain“ (odčerpávání péče) a „globální transplantace srdce“. Autorka v knize popisuje ženy z chudých zemí migrující za prací jako chůvy a služebné do rodin, kde oba partneři pracují. Většina migrující žen tak zanechávala své děti v zemi původu a viděla se s nimi pouze několikrát do roka (Ezzeddine: 2011, 241). Dalo by se tak říci, že první fáze rozvoje byla dokončena vybudováním infrastruktury. Následné investice plynuli hlavně do hotelů a restaurací. Vlastnit hospodyně a šoféra se pro saúdské občany staly standardem.

V 80. letech byla SAK zasažena celkem dvěma migračními vlnami. Jedna vlna vycházela z chudých arabských zemí, jako je Palestina, Jemen a Egypt, a druhá vlna nově z jižní a východní Asie, ze zemí jako jsou Thajsko, Filipíny a Jižní Korea. Od první vlny migrace z jižní Asie tak došlo k jejímu mírnému posunu více na východ.

Je zajímavé, že ačkoliv SAK je arabskou muslimskou zemí, přesto více vítá pracovníky z Asie. Jedná tak hlavně proto, že arabští „hostující pracovníci“ požadovali vyšší platy. Zároveň oproti svým asijským kolegům vyžadovali nejen pro sebe, ale i pro své rodiny, které je většinou doprovázely, bezplatné vzdělání a lékařskou péči. Navíc většina z nich měla tendence v zemi zůstat a žádat o občanství (Gibney, Hansen: 2005, 405).

V roce 1990 tvořili asijské imigranti 63 % pracovní síly na Arabském poloostrově. Celé dva miliony pak byly zaměstnány v Saúdské Arábii (Gibney, Hansen: 2005, 405). Pokud uvedeme konkrétní příklad, počet pracovníků z Indie se zvýšil z 270 tisíc pracovníků v roce 1983 na 650 tisíc pracovníků v roce 1990 (Zohry: 2007, 1-12). Majeed al-Alawi tuto situaci kdysi popsal takto „*V některých oblastech Perského zálivu si již nejste jisti, zdali se stále nacházíte v arabské muslimské zemi, nebo v asijské čtvrti.*” (Wincler: 2010, 9).

Následná válka o Kuvajt⁶⁰ v letech 1990-1991, které předcházela spor mezi Irákem a Iránem, ekonomicky zruinovala obě strany sporu. V případě Iráku se jednalo o dluhy ve výši: vůči SAK 60 miliard amerických dolarů, Sovětskému svazu 10 miliard amerických dolarů a vůči západním zemím přes 30 miliard amerických dolarů. Irácké hospodářství pochopitelně nebylo schopno půjčenou částku vrátit. Zároveň irácké ropné zásoby nebyly schopné v budoucnu povzbudit vládu k dlouhodobému finančnímu uzdravení hospodářství. Jediným skutečným vítězem tak byla irácká armáda, která měla ve zbrani více jak milion mužů. Brzy se našel i nepřítel. Po sporech se státy Zálivu o zrušení svých dluhů vůči nim si navíc začaly nárokovat těžební práva v ropných nalezištích na severu Kuvajtu. Aby vláda podpořila svoje nároky, tvrdila, že země je iráckou provincií. Následná okupace Kuvajtu, která vyvolala válku, byla konfliktem mezi Irákem a koalicí několika desítek států. Konflikt byl ukončen v roce 1991 osvobozením Kuvajtu a stažením iráckých vojenských sil ze země (Petkevič: 2002, 293-296).

Válka v letech 1990 – 1991 vyvolala vlnu masivního vyhoštění dělníků podezřelých ze zrady. Novou destinací se pro řadu z nich stal Libanon. Vyhoštění pracovníci nebyli pouze z Kuvajtu, ale i ze sousední Saúdské Arábie. Odhaduje se, že tak bylo více jak 5 milionů pracovníků nuceno opustit své zaměstnání. Jednalo se převážně o pracovníky palestinské, egyptské, súdánské a irácké národnosti. Ze Saúdské Arábie odešlo 800 tisíc Jemenců kvůli údajné podpoře Iráku. Současně Kuvajt bez udání důvodu deportoval až 400 tisíc Palestinců. Ve stejné době opustilo Arabský poloostrov i 450 tisíc asijských pracovníků. Avšak po uklidnění situace došlo k jejich opětovnému pozvání do zemí Arabského poloostrova. Hlavním důvodem byla

⁶⁰ Kuvajt vyhlásil samostatnost v roce 1961 (Gombár: 2009, 117).

chybějící pracovní síla po deportování velkého množství Arabů (Gibney, Hansen: 2005, 405).

V roce 1990 se na území SAK nacházelo více jak 5 milionu imigrantů, kteří tvořili až 29 % celkové populace v zemi (Stojanov, Novosák: 2008, 49). Tendence, které byly zaznamenány v 80-90. letech příchod asijských pracovníků na úkor těch arabských, pokračovaly i nadále. Zatímco arabští pracovníci představovali v roce 1989 60 % celkové populace přistěhovalců, v roce 2001 to bylo již jen 45 %. Naopak asijský podíl imigrantů vzrostl z 39 % na 54 % ve stejném období (Zohry: 2007, 1-12).

2. 3 Pracovní migrace v letech 1992 – současnost

Počet pracovních imigrantů v Saúdské Arábii se od 50. let, kdy se stala prvně cílovou destinací pro řadu zahraničních pracovníků, neustále navyšuje. Mezi lety 1990-2000 se počet imigrantů navýšil z 5 na 5, 5 milionu (Cordesman: 2003, 325-330). Saúdská ekonomika je jednou z největších na Arabském poloostrově. Je stále závislá na odborných znalostech ze Západu a levné nekvalifikované pracovní síle z Asie.⁶¹

Navzdory tomu, že se SAK řadí mezi hlavní producenty ropy na světě a meziroční průměrný růst produkce ropy je 6, 25 %, země se v posledních několika letech potýká s nedostatkem pracovních míst pro své občany. Na konci 90. let se počet nezaměstnaných Saúdů výrazně zvýšil a tento trend trvá doposud. Mezi lety 1990-2013 se nezaměstnanost zvýšila z 7% na 12, 1 %.⁶² Důvodem vysoké nezaměstnanosti Saúdů je absence kvalitního odborného vzdělání, integrace saúdskoarabských žen do pracovního procesu a nesoulad pokroku s konzervativní společností.⁶³

⁶¹ International Monetary Fund (2013): *Saudi Arabia: Selected Issues* (Dostupné na: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2013/cr13230.pdf>. 20. 11. 2013).

⁶² Al-Qudsi, S. (2005) *Unemployment evolution in the GCC Economies: Its nature and relationship to output gaps*(Dostupné na: <http://squdsi.com/downloads/Unemployment%20in%20the%20GCC.pdf>. 20. 11. 2013).

⁶³ Hoetjes, G. (2013): *Unemployment in Saudi Arabia: a Ticking Time Bomb?* Muftah (Dostupné na: <http://muftah.org/unemployment-in-saudi-arabia-a-ticking-time-bomb/>. 21. 11. 2012).

Je zajímavé, že ačkoliv nezaměstnanost žen stoupá, úroveň jejich vzdělání se zvyšuje. V roce 2012 ministr práce Adel Fakeih oznámil, že vláda v následujícím roce plánuje vytvořit více pracovních příležitostí pro ženy. Podle dostupných údajů se jedná až o 70 tisíc nových pracovních míst pro ženy. Tento na první pohled vstřícný krok je ovšem silně limitován řadou konzervativních vládních představitelů, kteří stále urputně trvají na důkladné separaci mužů a žen. Ženy jsou vyloučeny z některých druhů povolání, například nemohou vykonávat práci na recepci, v restauracích, obchodních centrech nebo v lékárnách, všude tam, kde by se mohli nacházet muži.⁶⁴ Sám ministr práce poznamenal: „*Ženám nabízíme lákavé pracovní příležitosti z tepla jejich domova*“.⁶⁵

Podle nejnovějších statistik v SAK žije až 2/3 obyvatelstva mladších 30 let, navíc každým rokem vstupuje na pracovní trh více než 100 tisíc nových absolventů. V roce 2013 bylo během čtyř let z celkového počtu 2 milionu nových pracovních míst obsazeno 1,5 milionu zahraničními pracovníky.⁶⁶ Toto jsou jen některé faktory, které napomohly označit viníkavysoké nezaměstnanosti saúdské společnosti. Politika obviňování cizinců z ekonomických problémů dané země je ověřenou taktikou na celém světě. Reakcí vlády SAK bylo spuštění řady programů eliminujících jejich počet v zemi. V roce 1997 se jednalo o „program Amnestie“, který se zaměřoval na ilegální přistěhovalce v zemi. Hlavní myšlenkou programu bylo to, že během přesně stanovené doby bylo možné opustit zemi bez toho, aby byli imigranti perzekuováni. Odhaduje se, že během této amnestie odešlo ze země 400-700 tisíc ilegálních přistěhovalců (Gibney, Hansen: 2008, 407).

Dalším krokem vlády byla politika - „Saudizace“ zavedena v roce 2005 a fungující do současnosti. Politika Saudizace spočívá v závazku každého zaměstnavatele preferovat a investovat do zvyšování kvalifikace občanů Saúdské národnosti, a tím tak podporovat hospodářské prosperity jednotlivých občanů.⁶⁷

⁶⁴ Al Maeena T. (2011): *Saudi Arabia's selective amnesia*. Gulfnews (Dostupné na: <http://gulfnews.com/opinions/columnists/saudi-arabia-s-selective-amnesia-1.820291>. 20. 11. 2013).

⁶⁵ Hoetjes, G. (2013): *Unemployment in Saudi Arabia: a Ticking Time Bomb?* Muftah (Dostupné na: <http://muftah.org/unemployment-in-saudi-arabia-a-ticking-time-bomb/>. 21. 11. 2012).

⁶⁶ Hoetjes, G. (2013): *Unemployment in Saudi Arabia: a Ticking Time Bomb?* Muftah (Dostupné na: <http://muftah.org/unemployment-in-saudi-arabia-a-ticking-time-bomb/>. 21. 11. 2012).

⁶⁷ Saudization Guide for Contractor Companies (2010): *Corporate Contractors Saudization* (Dostupné na: http://www.saudiaramco.com/content/dam/Publications/Saudization%20Guide_Contractor.pdf. 18. 11. 2013).

Jednoduše řečeno každý zaměstnavatel před tím, než zaměstná zahraničního pracovníka, si musí ověřit, zdali neexistuje náhrada v podobě saúdského pracovníka, který by mohl danou funkci zastávat.⁶⁸

Následně v roce 2011 vláda podnikla určité kroky ke zvýšení počtu Saúdských občanů v soukromém sektoru zavedením systému – „Nitaqat“. Program Nitaqat pouze rozšiřuje a upřesňuje program Saudizace. Program Nitaqat nařizuje podnikům s více než 20 zaměstnanci zaměstnávat minimálně 25 % Saúdů. Podniky s nízkým podílem saúdských zaměstnanců jsou penalizovány tím, že víza pro jejich zaměstnance nejsou prodlužovaná, nebo v budoucnu vůbec udělována. Tato politika je všeobecně považována za neúspěšnou a to z toho důvodu, že soukromý sektor úmyslně ignoruje tato nová nařízení. Sami Saúdové prý neprojevují zájem o danou práci a navíc požadují i vyšší platy než jejich zahraniční kolegové, kteří paradoxně mají vyšší kvalifikaci a dovednosti.⁶⁹

Dalším zavedeným programem byl - „Hafiz“. Jedná se o program, který poskytuje aktivním saúdským uchazečům o zaměstnání dostávat měsíční finanční příspěvek po dobu až jednoho roku. Posledním významnějším opatřením vlády byla v roce 2012 hromadná deportace více jak tři čtvrtě milionu „nelegálních“⁷⁰ zahraničních pracovníků v průběhu několika měsíců.⁷¹

K výraznému poklesu přílivu vysoce kvalifikovaných pracovníků došlo na úkor přílivu levné pracovní síly z jižní a jihovýchodní Asie, severní Afriky a nově i postsovětských států. V této době bylo již možno mluvit o dělení pracovního trhu na základě původu. Asijští pracovníci tvořili 53, 4 % (3, 34 milionů) všech zahraničních pracovníků. Pracovníci jiné arabské národnosti tvořili v zemi 38 % (2,38 milionů).

⁶⁸Jannaty Safi, H. (2012): *Saudization program*. Arab news (Dostupné na: <http://www.arabnews.com/saudization-program>. 20. 11. 2013).

⁶⁹Hoetjes, G. (2013): *Unemployment in Saudi Arabia: a Ticking Time Bomb?* Muftah (Dostupné na: <http://muftah.org/unemployment-in-saudi-arabia-a-ticking-time-bomb/>. 21. 11. 2012).

⁷⁰Velký počet Saúdů vydělává na živobytí tak, že prodává falešná víza a pracovní povolení. Levná pracovní síla z indického subkontinentu či severní Afrika, nevzdělaná a leckdy neznající jazyk, tak nevědomky poruší zákon. Následné potrestání připadá na hlavu zahraničnímu pracovníkovi, nikoliv saúdskému „podvodníkovi“. Whitaker, B. (2013): *Saudi deportations 775, 000*. Al bab (Dostupné na: <http://www.al-bab.com/blog/2013/april/saudi-deportations-total-775000.htm>. 21. 11. 2013).

⁷¹Whitaker, B. (2013): *Saudi deportations 775, 000*. Al bab (Dostupné na: <http://www.al-bab.com/blog/2013/april/saudi-deportations-total-775000.htm>. 21. 11. 2013).

Podle nejnovějších údajů z roku 2013 se na území SAK nachází 9,4 milionu zahraničních pracovníků.

3 SPOJENÉ ARABSKÉ EMIRÁTY

Spojené arabské emiráty⁷² jsou federací sedmi států: Abu Dhabí, Dubaj, Sharjah, Ajman, Ra's al-Khaimah, Fujairah a Umm al-Quwain. SAE získaly nezávislost v roce 1971. Podle údajů z roku 2012 žije v SAE 7, 1 milionu obyvatel⁷³, z toho jsou více jak 3 miliony imigranti. Imigranti tvoří v zemi celkem 66 % populace. Nejvíce imigrantů pochází z Indie, tvoří více jak 2 miliony z celkové populace. Dále je Pákistán, odkud pochází půl milionu imigrantů, ze Srí Lanky je to 150 tisíc imigrantů a rovněž i z Egypta.⁷⁴

Většina imigrantů se sdružuje ve třech největších emirátech – Abu Dhabí, Dubaji a emirátu Sharjah. Jednak z důvodu, že se jedná o nejbohatší emiráty, tak i z důvodu poměrně liberálnímu chápání práva šaria. Emiráty Abu Dhabí a Dubaj svým bohatstvím a multikulturním prostředím představují lákavá místa mnoha pracovních příležitostí. Jak dokládá jedno indické rčení: „*Spojené arabské emiráty jsou zlatým hrncem na konci duhy*“.⁷⁵

Oblast dnešních Spojených arabských emirátů se stala cílovou destinací pro řadu zahraničních imigrantů ještě dříve, nežli se zformovaly v jednotný stát roku 1971. Země prošla během necelých čtyřiceti let neuvěřitelnou transformací. Od oblasti rybářských vesnic obývané beduínskými kmeny, založené na pastevectví velbloudů a obchodu s perlami, se země dopracovala na moderní, stabilní, sjednocenou a bezpečnou zemi. Na druhou stranu je nutné poznamenat, že tento nabízený „luxus“ je vykoupen určitou mírou nesvobody místních občanů. V roce 2013

⁷² Dále jen SAE

⁷³ Ministerstvo zahraničních věcí České republiky (nedatované): *Spojené arabské emiráty* (Dostupné na: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/blizky_vychod/spojene_arabske_emiraty/politika/vnitropoliticka_charakteristika.html. 27. 11. 2013).

⁷⁴ Peplemovin (nedatované): *Migration flows Gross the Word* (Dostupné na: http://peplemov.in/#t_AE. 25. 11. 2013).

⁷⁵ Suter, B (2005): *Labour Migration in the United Arab Emirates* (Master Thesis). Sweden: Malmö University.

se nedávno odsouzený právník v oblasti lidských práv Dr. Mohamed Abdullah al-Rokenk situaci v zemi vyjádřil následovně: „*Je mi líto občanů této země, že nemají možnost poznat spravedlnost a svobodu*“.⁷⁶

Transformace, která v zemi proběhla, se avšak neobešla bez potíží. V roce 1930 perlový průmysl, hlavní zdroj příjmů, zanikl kvůli konkurenci Japonska, které bylo schopné exportovat perly daleko levněji. Náhrada se brzy objevila v podobě ropy. První ropné koncese byly uděleny již v roce 1939, nicméně po dobu čtrnácti let nebyla objevena další významnější naleziště. Nejistota, zdali příjmy z ropy budou zajištěny i v budoucnu, přispěla k tomu, že získané finance z exportu ropy byly investovány do rozvoje jen poskrovnu. Například první dlážděná silnice byla dokončena až v roce 1961. Změna nastala po výměně vládnoucích kruhů, kdy Sheikh Zayed nahradil svého bratra. Po této výměně se pomalu začala uskutečňovat vize současné moderní země.

V roce 1966 se objevila značná naleziště ropy v emirátu Abu Dhabí. Avšak první vlna migrace byla zaznamenána již o deset let dříve, a to v roce 1960. Poptávka byla hlavně po manuálních dělnících, mechanicích, technících a geolozích. V jedné studii věnující se imigraci do SAE je trefně poznamenáno: „*První smluvní zahraniční pracovníci zemi vybudovali, zatímco ti následující udržují její chod*“.⁷⁷

SAE dnes drží až 10 % světových nalezišť ropy, z toho se 90 % nachází v Abu Dhabí a 10 % v Dubaji. SAE jsou osmým největším producentem ropy na světě. Těžba ropy se podílí 30 % na hrubém domácím produktu, což je oproti Saúdské Arábii, jejíž podíl činí 63 %, podstatně méně.⁷⁸ Ekonomika SAE avšak není tak závislá na příjmech z ropy jako v případě SAK. V posledních několika letech vláda začala silně podporovat rozvoj průmyslové výroby a diverzifikovat tak jednostranně na ropu orientované hospodářství. Zisky země plynou současně i z obchodu, cestovního

⁷⁶ Amnesty International (2013): *UAE Grossly unfair trial of government critics* (Dostupné na: <http://www.amnesty.org/en/for-media/press-releases/uae-grossly-unfair-trial-government-critics-2013-07-02>. 5. 12. 2013).

⁷⁷ Suter, B (2005): *Labour Migration in the United Arab Emirates* (Master Thesis). Sweden: Malmö University.

⁷⁸ Zayed University (nedatované): *The story of the UAE* (Dostupné na: http://www.zu.ac.ae/main/en/_careers/living/story.aspx. 5. 12. 2013).

rchu, nemovitostí a stavebnictví.⁷⁹ SAE lákají zahraniční investory hlavně na volné obchodní zóny a nulové daně.⁸⁰

Pracovní trh SAE je tvořen pracovníky z jižní a jihovýchodní Asie, Středního východu a severní Afriky, kteří dominují v nízké kvalifikovaných pracovních pozicích. Zatímco pracovníci z Velké Británie, Austrálie, Spojených států amerických, Kanady a jiných západoevropských zemí se sdružují na pozicích vysoké kvalifikace, například v ropném a plynárenském průmyslu nebo bankovníctví.⁸¹ V roce 2012 se v zemi nacházelo až 240 tisíc Britů, kteří tvořili i největší západní komunitu v zemi.⁸² Pracovní trh v SAE není rovnostářský. Podle statusu, státní příslušnosti a rasy lze očekávat plat, výhody, ale i respekt. Hierarchie je sestavena následovně. Na vrcholu jsou pracovníci ze Západu a domorodí občané. O stupnici níže se nachází Arabové. Hned za nimi se drží pracovníci z jižní a jihovýchodní Asie. Podle některých informací arabští manuální dělníci vydělávají až o polovinu více než jejich například indiští kolegové.

Podle nejnovějších údajů se v zemi nachází pouze 28 % ekonomicky činných občanů.⁸³ V roce 2009 pracovalo v soukromém sektoru 8 % občanů SAE. Ovšem oficiálně registrovaných je jich mnohem méně a to 0,8 %. V sektoru veřejném pracuje 80 % občanů, plus 12 % občanů pracuje ve státě vlastněných subjektech.⁸⁴ Podle uvedených údajů lze vyzorovat obdobný trend jako v SAK. Většina občanů je zaměstnána ve veřejném sektoru. Pracovní podmínky jsou zde výrazně lepší, než v sektoru soukromém. Zaměstnanci ve veřejném sektoru mají spoustu výhod, například kratší pracovní dobu, minimální mzdu, pracovní svátky a lepší důchodový

⁷⁹ Ministerstvo zahraničních věcí České republiky (nedatované): *Spojené arabské emiráty* (Dostupné na: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/blizky_vychod/spojene_arabske_emiraty/politika/vnitropoliticka_charakteristika.html. 27. 11. 2013).

⁸⁰ Australian Government (nedatované): *United Arab Emirates country brief*. Department of Foreign Affairs and Trade (Dostupné na: http://www.dfat.gov.au/geo/uae/uae_country_brief.html. 2. 12. 2013).

⁸¹ Malit, T., Al Youha, A. (2013): *Labour Migration in the United Arab Emirates: Challenges and Responses*. Migration Information Source (Dostupné na: <http://www.migrationinformation.org/Feature/display.cfm?ID=965>. 25. 11. 2013).

⁸² McGinley, S. (2010): *UK expats take advantage of weak sterling*. Arabian Business (Dostupné na: <http://www.arabianbusiness.com/uk-expats-take-advantage-of-weak-sterling-269016.html>. 25. 11. 2013).

⁸³ MigrationNews (2009): *Middle East: GCC, SA, UAE* (Dostupné na: http://migration.ucdavis.edu/mn/more.php?id=3497_0_3_0. 6. 12. 2013).

⁸⁴ Bin Hraiz, A (2009): *Public to private*. Abu Dhabi council for economic development (Dostupné na: http://www.adced.ae/en/economicreview/article.aspx?menuid=12&article_id=27. 1. 12. 2013).

systém. Soukromý sektor, který tyto výhody postrádá je navíc limitován legislativou. Například každá zahraniční firma v SAE musí mít svého národního partnera. Takový partner firmu zaštituje a výměnou za své služby mu plyne určitý podíl ze zisků firmy. V uplynulých několika letech, po obsazení většiny možných pozic veřejného sektoru, pro většinu nových domorodých absolventů nevyzbyla ve veřejném sektoru pracovní místa. Poprvé v historii země se objevila vyšší nezaměstnanost. Překážkami v zaměstnávání domorodého obyvatelstva v soukromém sektoru jsou především nedostatek dovedností, špatná pracovní morálka a pro ně nedostatečná výše platu. V roce 2001 bylo vydáno nařízení o minimální mzdě pro občany SAE, což v případě pracovníků cizí národnosti není stanoveno.⁸⁵

Na druhou stranu je nutné poznamenat, že nezaměstnanost občanů SAE je přeci jen daleko nižší než u Saúdů. Podle statistik z roku 2012 dosahuje 4, 2 %, což je oproti předešlému roku snížení o 0, 4 %.⁸⁶ Největší počet nezaměstnaných, až 80 %, tvoří ženy.⁸⁷ Největší příležitosti pro občany jsou v technických oblastech. Pro nedostatek kvalifikovaných domorodých obyvatel zeměvláda dokonce značně finančně podporuje technické kurzy a vypisuje stipendia. Nicméně i přes tyto kroky se v minulém roce odhodlalo studovat technický obor pouze 22 % občanů SAE.⁸⁸

Je velice zajímavou skutečností, že ačkoliv jsou imigranti do ekonomické sféry integrováni, ze sociální a politické sféry jsou vyloučeni. To se projevuje například tím, že zatímco domorodí pracovníci spadají do působnosti Ministerstva práce, jejich zahraniční kolegové nikoliv. V důsledku toho jsou vyloučeni z pracovněprávních předpisů země. Často jsou tak jejich spory řešeny pouze policií. Tyto nedostatky v zemi dávají prostor místním zaměstnavatelům a nejrůznějším personálním agenturám porušovat místní, ale i mezinárodní pracovní standardy. Zahraniční

⁸⁵ Suter, B (2005): *Labour Migration in the United Arab Emirates* (Master Thesis). Sweden: Malmö University.

⁸⁶ Trading Economics (nedatované): *United Arab Emirates Unemployment rate* (Dostupné na: <http://www.tradingeconomics.com/united-arab-emirates/unemployment-rate>. 26. 11. 2013).

⁸⁷ The National (nedatované): *Women make up 80 % of unemployed in north ernemirate* (Dostupné na: <http://www.thenational.ae/news/uae-news/women-make-up-80-of-unemployed-in-northern-emirate>. 26. 11. 2013).

⁸⁸ The National (nedatované): *Women make up 80 % of unemployed in north ernemirate* (Dostupné na: <http://www.thenational.ae/news/uae-news/women-make-up-80-of-unemployed-in-northern-emirate>. 26. 11. 2013).

pracovníci se často stávají oběťmi neoficiálních poplatků za víza, neplacených přesčasů či nevyplácení mezd vůbec.⁸⁹

Dalším příkladem je zákaz imigranta pobývat v zemi, pokud je nezaměstnaný. Imigrant nedostává žádné sociální či jiné podpory, včetně poskytování zdravotnické péče. Imigrant být kdykoliv bez udání důvodu deportován. Teprve nedávno (2002) byl v zemi zrušen zákaz možnosti imigranta vlastnit v zemi majetek. Imigrant si může pronajmout nemovitost na dobu 99 let⁹⁰. V nepolehčí řadě, ač imigrant splní veškeré možná kritéria k získání občanství, nemá žádnou jistotu, že jej dostane.⁹¹

Rozdíl mezi občanem SAE a imigrantem spočívá hlavně v mnoha výhodách, které plynou pouze občanům. Například bezplatné vzdělání od základní školy po univerzitu. Bezplatná zdravotní péče a minimální náklady spojené s bydlením. Zajímavostí je, že SAE dokonce věnují každému mladému muži, který se chce oženit, finanční obnos tzv. *Dori*, což je cena nevěsty, kterou nastávající ženich musí zaplatit, jakési věno.⁹² Na druhou stranu země (oproti SAK) nenutí cizince přizpůsobit se jejich kulturním a sociálním zvyklostem, například v souvislosti s oblékáním žen, vztahy mezi muži a ženami na veřejnosti, nebo konzumace alkoholu.⁹³

V případě Saúdské Arábie jsme sledovali proměny migračních vln od vzniku státu v roce 1938. Tohoto pravidla jsme se drželi i v případě Spojených arabských emirátů. Počátečním bodem se pro nás stal rok 1971. Rok, kdy se SAE osamostatnily. Následující dvě kapitoly si dávaly za cíl sledovat migrační vlny a zaznamenávat jejich proměny od 70. let do současnosti.

⁸⁹ McGinley, S. (2010): *UK expats take advantage of weak sterling*. Arabian Business (Dostupné na: <http://www.arabianbusiness.com/uk-expats-take-advantage-of-weak-sterling-269016.html>. 25. 11. 2013).

⁹⁰ Toto právo bylo opět zrušeno v roce 2008

⁹¹ Suter, B (2005): *Labour Migration in the United Arab Emirates* (Master Thesis). Sweden: Malmö University.

⁹² Suter, B (2005): *Labour Migration in the United Arab Emirates* (Master Thesis). Sweden: Malmö University.

⁹³ Suter, B (2005): *Labour Migration in the United Arab Emirates* (Master Thesis). Sweden: Malmö University.

3. 1 Pracovní migrace v letech 1971–2008

Spojené arabské emiráty získaly nezávislost v roce 1971. Země se hned po svém vzniku potýkala s řadou problémů jako je nízká míra vzdělání, vysoká míra porodnosti, nízká participace žen ve veřejné i soukromé sféře, nízký stupeň průmyslového vývoje a málo vybudovaná infrastruktura. Gramotnost v roce 1975 v zemi dosahovala u mužů pouze 54 %, u žen ještě méně a to necelých 31 %.⁹⁴ SAE jako stát velkého bohatství, malé populace a nedostatku pracovních sil, představovaly silný pull faktor pro řadu pracovníků, od odborníků, po méně kvalifikované pracovníky až po nízko kvalifikované pracovníky.⁹⁵

Krátce po svém osamostatnění, v období ropných šoků, v letech 1973 a 1979, země zahájila rozsáhlý nábor zahraničních pracovníků. Celkem již druhá vlna pracovníků, která zemi postihla, byla složena především z manuálně zdatných pracovníků. Pracovníci se podíleli na výstavbě megalomanských stavebních projektů v emirátech Dubaj a Abu Dhabí.⁹⁶ Jednalo se hlavně o muže nižší kvalifikace pocházející z Indie, Pákistánu, Egypta, Jemenu, Palestiny, Libanonu a Súdánu (Castles, Miller: 2003, 131). Většina z nich byla zaměstnaná ve stavebnictví. Mezi lety 1970-1975 došlo k navýšení imigrace z Indie a Pákistánu až o 200 %. V roce 1975 se v SAE nacházelo až 107 tisíc pracovníků, z toho bylo více jak 10 tisíc stavebních dělníků.⁹⁷

Následně v roce 1980, kdy cena ropy začala klesat, se předpokládalo, že tok imigrantů do státu se bude snižovat. Ačkoliv stovky tisíce převážně arabských pracovníků ztratila své zaměstnání v důsledku poklesu cen ropy a navrátily se do

⁹⁴ Embassy of the United Arab Emirates (nedatované): *Education in the UAE* (Dostupné na: <http://www.uae-embassy.org/uae/education>. 27. 11. 2013).

⁹⁵ Bose, P., S., Chacko, E., Morgan, S., Shekhar, S. (nedatované): *Is Labour migration changing the landscape in Kerala?* Center for Global Geography (Dostupné na: http://cgge.aag.org/Migration1e/CaseStudy5_Bangalore_Aug12/CaseStudy5_Bangalore_Aug12_print.html. 29. 11. 2013).

⁹⁶ Rhys, J. (2010): *A Lexicon of Migrants in the United Arab Emirates*. Middle East Institute (Dostupné na: <http://www.mei.edu/content/lexicon-migrants-united-arab-emirates-uae>. 29. 11. 2013).

⁹⁷ Bose, P., S., Chacko, E., Morgan, S., Shekhar, S. (nedatované): *Is Labour migration changing the landscape in Kerala?* Center for Global Geography (Dostupné na: http://cgge.aag.org/Migration1e/CaseStudy5_Bangalore_Aug12/CaseStudy5_Bangalore_Aug12_print.html. 29. 11. 2013).

svých domovů, závěry o eliminaci migrace byly předčasné (Castles, Miller: 2003, 131).

Faktem zůstává, že pokles arabské migrace v letech 1985-1990, který zaznamenala i SAK, byl vykompenzován růstem asijské migrace. Spojené arabské emiráty i přes pokles arabských pracovníků zůstaly závislé na zahraniční pracovní síle. Alternativa se nabízela v podobě levné pracovní síly z jižní a jihovýchodní Asie. Zároveň došlo i k přeorientování poptávky na pracovním trhu v zemi. Zatímco stavební průmysl byl již pomalu nasycen, sektor služeb naopak strádal.⁹⁸ Poptávka po stavebních dělnících se tak přesunula k poptávce po zaměstnancích ve službách.⁹⁹ Největšího uplatnění se dostalo ženám. Na přelomu 80-90. let se v SAE nacházeli hlavně pracovníci z Filipín, Srí Lanky a Bangladéše (Castles, Miller: 2003, 130). Podle statistik se v roce 1980 v zemi dokonce nacházelo až 90 % zahraničních pracovníků.¹⁰⁰

Na počátku války v Perském zálivu, která se odehrála v letech 1990-1991, bylo v jejím důsledku vyhoštěna řada pracovníků, především Arabské národnosti. Válka představovala významný push faktor, který donutil více jak 900 tisíc Egyptanů a 100 tisíc Súdanců opustit Irák. Většina z imigrantů se však nevracela zpět do svých vlastí, nýbrž se usazovala na Arabském poloostrově. V Kuvajtu v té době žilo 1, 5 milionu cizinců, kteří tvořili až 2/3 populace země. Jednalo se převážně o imigranty z Palestiny (510 tisíc), Egypta (215 tisíc), Indie (172 tisíc), Srí Lanky (100 tisíc), Pákistánu (90 tisíc) a z Bangladéše (75 tisíc) (Castles, Miller: 2003, 130). Po následné okupaci Kuvajtu byla většina imigrantů nucena opět uprchnout ze země. Válka o Kuvajt, tak výrazně snížila celkové množství imigrantů na Arabském poloostrově. Odhaduje se, že takto bylo donuceno opustit svoji hostitelskou zemi více jak 5 milionu obyvatel. Ztráty postihly nejen cílové destinace, které přišly o pracovní

⁹⁸ Suter, B (2005): *Labour Migration in the United Arab Emirates* (Master Thesis). Sweden: Malmö University.

⁹⁹ Suter, B (2005): *Labour Migration in the United Arab Emirates* (Master Thesis). Sweden: Malmö University.

¹⁰⁰ Suter, B (2005): *Labour Migration in the United Arab Emirates* (Master Thesis). Sweden: Malmö University.

sílu, ale i domovské státy imigrantů, kterým se snížily toky remitencí. Největší ztráty utrpěly Egypt, Indie a Pákistán (Castles, Miller: 2003, 130).

Válka v Perském zálivu ovlivnila toky migrace, kdy většina států Arabského poloostrova začala rekrutovat pracovníky z jižní a jihovýchodní Asie. Současně došlo i k výrazné změně v nahlížení na samotné imigranty. Imigranti pocházející z ostatních arabských států byli v důsledku války považováni za jakýsi podvratný element v zemi a to i v případě, že do války samotné SAE zataženy nebyly. Podle některých arabských protagonistů se imigranti stali vhodnými „obětními beránky“ mezinárodního i vnitrostátního napětí. Několik stovek imigrantů bylo během protestů v zemi dokonce zabito a několik tisíc jich bylo ze země vyhoštěno. Jednalo se opět hlavně o pracovníky z Pákistánu, Egypta, Palestiny a Jemenu (Castles, Miller: 2003, 130).

V roce 1999 vláda SAE podnikla určité kroky ke snížení své závislosti na zahraničních pracovnících s cílem obnovit demografickou rovnováhu v zemi. Počínaje zdvojnásobením poplatků za pracovní povolení a konče zavedením povinnosti u vybraných povolání obdržet minimálně středoškolské vzdělání.¹⁰¹ Vláda se logicky nejprve zaměřila na národnosti, které tvořily největší procento pracovní síly v zemi. Jednalo se hlavně o indické a pákistánské pracovníky. Avšak tyto kroky nebyly příliš úspěšné a to z toho důvodu, že prázdná místa byla hned nahrazena pracovníky jiných národností, povětšinou pracovníků z Nepálu.¹⁰²

V roce 2004 byl vládou zaveden program „Emiratizace“, který funguje v zemi i v současnosti. Cílem programu bylo snížení závislosti na zahraniční pracovní síle ve prospěch občanů SAE. Podobné programy zavedla kromě námi uvedené Saúdské Arábie i řada dalších zemí: jako jsou Omán, Katar a Bahrajn. Pilířem programu bylo při náboru pracovníků preferování občanů SAE před cizími příslušníky. Součástí

¹⁰¹ Knapman, C. (2012): *United Arab Emirates Migration Profile*. Center for Migration and Refugee Studies (Dostupné na: http://cmrsdb.aucegypt.edu/index.php/eng/content/download/1901/11325/file/17.UnitedArabEmirates_2012.pdf. 29. 11. 2013).

¹⁰² Knapman, C. (2012): *United Arab Emirates Migration Profile*. Center for Migration and Refugee Studies (Dostupné na: http://cmrsdb.aucegypt.edu/index.php/eng/content/download/1901/11325/file/17.UnitedArabEmirates_2012.pdf. 29. 11. 2013).

programu byla i identifikace dvou odvětví, která byly označena za vhodná pro občany SAE. Jedná se o pojišťovnictví a bankovníctví. V těchto dvou odvětvích byly stanové kvóty stanovující minimální nutný počet zaměstnaných občanů země. V neposlední řadě byl založen Národní úřad rozvoje lidských zdrojů a zaměstnanosti (TANMIA), který má za úkol dohlížet na fungování programu v zemi.¹⁰³ Stanovené počty státních příslušníků se však týkají pouze podniků s více než 50 zaměstnanci. V případě, že dané kvóty nejsou dodržovány, Ministerstvo práce podnik penalizuje tak, že mu v budoucnu neudělí víza pro jeho zahraniční pracovníky.

Faktem zůstává, že soukromý sektor Spojených arabských emirátů je závislý na zahraniční pracovní síle, ač se vláda pokouší zavést mantinely limitující zahraniční pracovní sílu. Zdali je program Emiratizace úspěšný, je diskutabilní. Ačkoliv bankovní sektor navýšil množství domorodých pracovníků až o 40 % na úkor zahraniční pracovní síly, některá odvětví, pravděpodobně kvůli své neatraktivitě, nejsou schopna stanovené kvóty dodržet. V závěru je nutné podotknout, že jakkoliv se SAE snaží omezit svoji závislost na cizí pracovní síle a současně i snížit počty zahraničních přistěhovalců, nejsou ve své snaze příliš úspěšné.¹⁰⁴ V roce 2008 počet cizinců žijících a pracujících v zemi představoval 85 %.¹⁰⁵ Pokud porovnáme rok 1980, kdy se v zemi nacházelo až 90 % zahraničních pracovníků, s rokem 2004, lze si všimnout mírného poklesu, který je ovšem vzhledem k množství domorodých pracovníků v soukromém sektoru zanedbatelný.

¹⁰³ Watkins, L. (2009): *Employment Issues in the United Arab Emirates* (Dostupné na: http://www.lw.com/upload/pubcontent/_pdf/pub2801_1.pdf. 3. 12. 2013).

¹⁰⁴ Mashood, N., Verhoeven, H., Chansarkar (nedatované): *Emiratisation, Omanisation and Saudization-commoncauses: commonsolutions?* (Dostupné na: http://wbiconpro.com/17_Helen-UAE.pdf. 5. 12.2013).

¹⁰⁵ Rhys, J. (2010): *A Lexicon of Migrants in the United Arab Emirates*. Middle East Institute (Dostupné na: <http://www.mei.edu/content/lexicon-migrants-united-arab-emirates-uae>. 29. 11. 2013).

3. 2 Pracovní migrace v letech 2008 – současnost

V roce 2008 SAE zasáhla finanční krize. V první polovině roku 2008 došlo k rapidnímu navýšení ceny za barel ropy. Cena ropy se vyšplhala až na neuvěřitelných 147, 27 amerických dolarů za barel. Nakonec se po několika výkyvech přece jen ustálila na 60 amerických dolarech za barel, což v porovnání se začátkem roku představuje pokles o celých 60 %. Tento pokles ceny ropy znamenal pro SAE velké ztráty. Ropný sektor představoval v roce 2007 zhruba 36 % hrubého domácího produktu země. Pokud by cena zůstala na stejné úrovni, příjmy z ropy by pouze v emirátu Abu Dhabí představovaly 100 miliard amerických dolarů. SAE tak obdržely pouze zlomek předpokládaného příjmu. Ekonomické ztráty země se automaticky promítly ve snížení pracovních příležitostí.¹⁰⁶

V roce 2008 se v zemi nacházelo 5, 5 milionů zahraničních pracovníků hlavně jihoasijský a jihovýchodně asijský národnosti, kteří představovali 80 % pracovní síly v zemi. V reakci na finanční krizi došlo k mírnému snížení stavů zaměstnanců ve stavebnictví.¹⁰⁷ Ze 700 tisíc dělníků podílejících se na nejrůznějších stavbách (Burj Dubaj) nebo na stavebních projektech (umělého souostroví ve tvaru palmy) bylo kolem 40 tisíc z nich nuceno odejít.¹⁰⁸ Nejvíce se finanční krize v zemi promítla do populace filipínských pracovníků. V roce 2008 bylo nuceno odejít více jak 3000 Filipínců. Celkový počet filipínské populace klesl v porovnání s předešlým rokem o 20 %.¹⁰⁹

Spojené arabské emiráty evidovaly kromě zvýšení cen ropy pokles i na trhu s nemovitostmi, které se držely na vzestupu zejména kvůli možnému pronájmu nemovitostí zahraničními investory. Reakcí na pokles trhu s nemovitostmi, až o 10 %,

¹⁰⁶ Jian, P. (2008): *Global financial crisis takes toll on UAE*. Business (Dostupné na: http://news.xinhuanet.com/english/2008-12/02/content_10445926.htm. 7. 12. 2013).

¹⁰⁷ Migration News (2009): *Middle East: GCC, SA, UAE* (Dostupné na: http://migration.ucdavis.edu/mn/more.php?id=3497_0_3_0. 6. 12. 2013).

¹⁰⁸ Migration News (2009): *Middle East: GCC, SA, UAE* (Dostupné na: http://migration.ucdavis.edu/mn/more.php?id=3497_0_3_0. 6. 12. 2013).

¹⁰⁹ Muslim, N. (2008): *Filipino population in UAE dwindling amid high costs*. Gulf news (Dostupné na: <http://gulfnews.com/news/gulf/uae/general/filipino-population-in-uae-dwindling-amid-high-costs-1.148835>. 7. 12. 2013).

bylo zrušení možnosti pronájmu nemovitostí imigranty, což bylo v roce 2002 povoleno. Tato skutečnost hlavně zasáhla zahraniční investory ze Západu, kteří na trhu s nemovitostmi participovali. Nicméně nejsou zaznamenány změny masivního odlivu imigrantů ze Západu. Nejvíce byl postižen trh s nemovitostmi v Dubaji, který utrpěl ztrátu celkem 1, 27 bilionu amerických dolarů. Stejně tak i trh v Abu Dhabi zaznamenal ztrátu ve výši 41 milionů amerických dolarů.¹¹⁰

V posledních několika letech zahájily Spojené arabské emiráty řadu nových projektů, například výstavbu „Nakheel přístavní věže“, která by měla zaměstnat více jak 50 tisíc lidí.¹¹¹ Velké množství nových pracovních příležitostí se dá očekávat i v následujících letech, hlavně v emirátu Dubaj. Před několika dny Dubaj zvítězila v konkurenci měst ucházejících se o možnost pořádání veletrhu EXPO 2020. Toto vítězství má přinést spoustu pracovních míst ve veřejném i soukromém sektoru. Podle dostupných údajů se bude jednat o pracovní místa téměř ve všech odvětvích - počínaje dopravou a maloobchodem, konče logistikou. Poptávka bude jak po kvalifikovaných odbornících, tak po stavebních dělnících. Největší zisky by měl zaznamenat sektor turismu. Investice budou plynout též do navýšení ubytovacích kapacit až o 164 tisíc míst. Současně budou prosperovat letecké společnosti, které plánují rozšíření a modernizaci stávající infrastruktury. Dubaj očekává v letech 2020 – 2021 až 25 milionů návštěvníků a předpokládá se, že by mělo být vytvořeno až 250 tisíc nových pracovních míst.¹¹²

Pět let od první amnestie, proběhla v zemi v roce 2012, v pořadí již druhá možnost, kdy mohli nelegální přistěhovalci svůj pobyt v zemi legalizovat, a to buď opuštěním země, nebo vyřízením víza. Uvádí se, že tuto službu využilo až 45 tisíc Indů s nelegálním pobytem v zemi. V porovnání s rokem 2007 tak zemi opustilo až o 5 tisíc více indických ilegálních imigrantů, a to v počtu 342 tisíc. Podobné projekty

¹¹⁰ Jian, P. (2008): *Global financial crisis takes toll on UAE*. Business (Dostupné na: http://news.xinhuanet.com/english/2008-12/02/content_10445926.htm. 7. 12. 2013).

¹¹¹ Jian, P. (2008): *Global financial crisis takes toll on UAE*. Business (Dostupné na: http://news.xinhuanet.com/english/2008-12/02/content_10445926.htm. 7. 12. 2013).

¹¹² Kapur, S. (2013): *Expo 2020: More jobs, better salary for me*. Emirates news (Dostupné na: <http://www.emirates247.com/news/emirates/expo-2020-more-jobs-better-salaries-for-me-2013-12-01-1.529737>. 6. 12. 2013).

proběhly ještě v roce 1996, kdy zemi opustilo 200 tisíc imigrantů, a v roce 2002 jich bylo dokonce až 300 tisíc.¹¹³

Podle nejnovějších odhadů v SAE hledá pracovní příležitosti a vyšší životní úroveň až 7, 8 milionů přistěhovalců z celkové populace 9, 2 milionů obyvatel.¹¹⁴ Některé údaje současně uvádějí, že se v zemi nachází až 91 % cizinců.¹¹⁵ Pokud porovnáme momentální počet imigrantů v zemi, s rokem 2008, kdy zemi zasáhla finanční krize, lze si všimnout poměrně velkého nárůstu nových přistěhovalců, ačkoliv země zahájila řadu programů snižujících jejich počet. Mezi lety 2008 až 2013 došlo k navýšení o 2, 3 milionu pracovníků. V porovnání se Saúdskou Arábií je množství imigrantů daleko vyšší. Rozdíl ovšem není pouze v číslech. Spojené arabské emiráty jsou současně i velice rozmanitou zemí. V zemi se nachází nejen pracovníci z jižní a jihovýchodní Asie a severní Afriky, ale i menšiny z Evropy, Spojených států amerických, Austrálie a postsovětských republik.¹¹⁶ Pokud uvedu několik konkrétních příkladů, tak jednu z největších komunit v zemi tvoří občané Bangladéše, kterých je v zemi více jak 600 tisíc.¹¹⁷ V roce 2012 v zemi žilo a pracovalo celkem 240 tisíc Britů.¹¹⁸ Výraznou menšinou nadále zůstávají filipínští přistěhovalci, kterých je 700 tisíc a tvoří 21 % populace Dubaje.¹¹⁹ Avšak nejpočetnější skupinu přistěhovalců tvoří již tradičně Indové. Podle odhadů se jich v zemi nachází více jak milion, ale

¹¹³ Prahlad (2012): *UAE: 2 month amnesty for illegal migrants begins*. *One India news* (Dostupné na: <http://news.oneindia.in/2012/12/04/uae-amnesty-for-illegal-immigrants-begins-1108924.html>. 7. 12. 2013).

¹¹⁴ Malit, T., Al Youha, A. (2013): *Labour Migration in the United Arab Emirates: Challenges and Responses*. Migration Information Source (Dostupné na: <http://www.migrationinformation.org/Feature/display.cfm?ID=965>. 25. 11. 2013).

¹¹⁵ Shards of China (nedatované): *Dubai – Switzerland in the Middle East?* (Dostupné na: <http://shardsofchina.wordpress.com/2012/01/24/dubai-switzerland-in-the-middle-east/>. 29. 11. 2013).

¹¹⁶ The Union of Islamic World Students (nedatované): *United Arab Emirates* (Dostupné na: <http://www.rohama.org/en/content/77>. 5. 12. 2013).

¹¹⁷ Khaleej Times (2010): *Baglades his Observe Martyrs Day* (Dostupné na: http://www.khaleejtimes.com/displayarticle.asp?xfile=data/theuae/2010/February/theuae_February665.xml§ion=theuae&col=. 7. 12. 2013).

¹¹⁸ Al-Qassemi, S. (2010): *The other special relationship: the UAE and the UK*. *The National* (Dostupné na: <http://www.thenational.ae/thenationalconversation/news-comment/the-other-special-relationship-the-uae-and-the-uk>. 9. 12. 2013).

¹¹⁹ Muslim, N. (2008): *Filipino population in UAE dwindling amid high costs*. *Gulf news* (Dostupné na: <http://gulfnews.com/news/gulf/uae/general/filipino-population-in-uae-dwindling-amid-high-costs-1.148835>. 7. 12. 2013).

číslo je pravděpodobně daleko vyšší, jelikož oficiální statistiky nereflektují ilegální přistěhovalce. Indové tvoří 30 % populace v zemi.¹²⁰

¹²⁰Embassy of India (nedatované): *UAE Indian Community* (Dostupné na: <http://uaeindians.org/profile.aspx>. 6. 12. 2013).

ZÁVĚR

V samotném závěru se pokusíme zúročit poznatky získané při tvorbě této práce. Cílem studie bylo vysledovat, jakým způsobem se měnily migrační vlny do a z Arabského poloostrova počátkem 20. století. K těmto účelům nám posloužili dva státy Arabského poloostrova, Saúdská Arábie a Spojené arabské emiráty. Proměny migračních vln jsme u obou států sledovali od roku jejich nezávislosti. V případě Saúdské Arábie se jednalo o rok 1938 a u Spojených arabských emirátů o rok 1971. Ačkoliv jsme se v práci nesnažili státy komparovat, na konci studie jsme došli k velmi zajímavému závěru. Oba sledované státy prokázaly řadu obdobných migračních znaků.

V Saúdkoarabském království žije kolem 26 miliónů obyvatel. Uvádí se, že v roce 2013 se v zemi nacházelo 7, 5 miliónů zahraničních pracovníků.¹²¹ Ve Spojených arabských emirátech žije 7, 1 milionů obyvatel a migranti v zemi tvoří až 70 % z celkové populace.¹²² Tohoto vysokého počtu imigrantů obě země dosáhly po sérii několika migračních vln, které v průběhu let měnily svůj směr a složení.

V případě SAK byla první vlna imigrantů zaznamenaná již ve 40 letech, hned poté, co se v roce 1938 v Al-Háse, v oblasti Perského zálivu objevila ropa. Země se díky objevené ropě stala zemí bohatou a současně tak novou cílovou destinací pro řadu pracovníků. Obdobný průběh byl zaznamenán i ve Spojených arabských emirátech, avšak s tím rozdílem, že větší naleziště ropy byla nalezena až v roce 1966. Následný vývoj země, v porovnání se SAK, byl tak mírně opožděný. Historicky prvním pull faktorem se pro imigranty stalo objevení „černého zlata“.

Po objevení ropy, mezi lety 1930-1950, spustily země řadu rozvojových programů, které gradovaly v 70. letech. Ačkoliv projekty byly primárně zaměřeny na výstavbu infrastruktury, první vlna imigrantů se skládala hlavně z technicky

¹²¹ Al-Rasheed, M. (2013): *Saudi Arabia cracks down on illegal immigrants*. Almonitor, the pulse of the Middle East (Dostupné na: <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2013/11/saudi-arabia-illegal-immigration-crack-down.html#>. 18. 11. 2013).

¹²² Ministerstvo zahraničních věcí České republiky (nedatované): *Spojené arabské emiráty* (Dostupné na: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/blizky_vychod/spojene_arabske_emiraty/politika/vnitropoliticka_charakteristika.html. 27. 11. 2013).

vzdělaných a odborně kvalifikovaných odborníků ze Západu. Největší poptávka byla po odbornících z Velké Británie a Spojených států amerických. Avšak uplatnění si našla i řada pracovníků z ostatních arabských států. Jednalo se hlavně o Egypt, Jemen a Palestinu. První vlna migrace tak hlavně reflektovala nedostatky v oblasti rozvoje vzdělání a průmyslového vývoje.

K dalším zásadním změnám došlo v letech 1973 a 1979, kdy oba státy získaly pro ně nečekané masivní příjmy z ropy. Ekonomiky v 70-80. letech evidovaly velké finanční přebytky ve veřejném sektoru. Ropné šoky, jak se události spojené s výrazným nárůstem příjmů z ropy v 70-80. letech označují, významně ovlivnily složení pracovní síly. Země spustily řadu ambiciózních plánů rozvoje. Avšak k uskutečnění projektů bylo zapotřebí zaměstnat velké množství pracovníků ve stavebnictví, které by dané projekty zrealizovali. K těmto účelům sloužily tzv. programy pro hostující pracovníky, které vlády států pořádaly za účelem zisku pracovní síly. Největšími dodavateli pracovní síly se nově stala jižní Asie, konkrétně Indie a Pákistán. Vlády těchto států sami kooperovali s cílovými destinacemi. Tyto řízené programy připravovali s vidinou zisků z remitencí a snížení vysoké nezaměstnanosti.

Druhá vlna imigrantů se rekrutovala z řady arabských států. Jednalo se hlavně o manuální dělníky ze Sýrie, Jemenu, Palestiny, Libanonu a Egypta. Avšak v případě Egypta se nejednalo jen o pracovníky s nízkou kvalifikací, ale i o velké množství odborníků. Egypt tak v 70-80. letech zaznamenal silný odliv mozků, který dokonce ovlivnil celkovou negramotnost společnosti.

Následně, na přelomu 70-80. let, došlo ke dvěma významným událostem. První z nich se týkala pouze SAK. V roce 1979 se imigranti z Jemenu a Pákistánu zapojili do hnutí proti monarchii v SAK. Protivládní tendence imigrantů vyvrcholili obsazením mešity v Mekce, kterou vzbouřenci okupovali několik dní. Incident v Mekce měl následnou dohru v podobě nepokojů mezi šíitskou menšinou a zbytkem společnosti. Saúdská vláda přeorientovala svůj zájem na podstatně klidnější pracovníky z jižní Asie, které bylo lehčí držet pod kontrolou.

Další událost, která ovlivnila charakter migrace, byl pokles příjmů státu z ropy v roce 1982. Klesající cena ropy ovlivnila pokles poptávky po zahraniční pracovní síle. Úsporná opatření vlády se promítla do požadavků na levnější pracovní sílu. Tomuto požadavku vyhověli pracovníci z jižní Asie a nově i z jihovýchodní Asie. Jednalo se hlavně o pracovníky ze Srí Lanky, Bangladéše, Filipín a Indonésie. Současně došlo ještě k jedné významné proměně. Poté, co první fáze rozvoje byla dokončena, se poptávka přeorientovala od stavebních dělníků po ženy ve službách - hotelnictví, restaurace a domácnosti.

Následná válka o Kuvajt v roce 1990-1991 vyvolala vlnu masivního vyhoštění pracovníků podezřelých ze zrady. Došlo k opětovné eliminaci arabských pracovníků, hlavně Jordánců, Palestinců a Súdánců. Výsledkem okupace Kuvajtu bylo výrazné snížení podílu arabské pracovní síly na celém Arabském poloostrově. Avšak k tomuto snížení docházelo na úkor přílivu pracovníků z jižní a jihovýchodní Asie. Zatímco arabští pracovníci představovali v roce 1989 60 % z celkové populace, v roce 2001 to bylo již jen 45 %. Naopak asijský podíl imigrantů vzrostl z 39 % na 54 % ve stejném období (Zohry: 2007, 1-12).

Mezi lety 1990-2013 oba sledované státy zaznamenaly prvně zvyšující se nezaměstnanost. Tato skutečnost měla neblahý vliv na poptávku po pracovní síle, která začala klesat. Avšak vlna imigrace tuto skutečnost nereflektovala a nadále se zvyšovala. Vláda proto spustila řadu projektů, kterými se snažila počty imigrantů v zemi snižovat. Úspěšnost těchto opatření ovšem nebyla příliš vysoká. Příčinou vysoké nezaměstnanosti je hlavně nízká kvalifikace, očekávaná vysoká mzda a skutečnost, že veřejný sektor již není schopen reflektovat poptávku občanů.

SEZNAM LITERATURY:

Literatura

Al-Maeena, T. (2011): *Saudi Arabi selective amnesia*. Gulf news (Dostupné na: <http://gulfnews.com/opinions/columnists/saudi-arabia-s-selective-amnesia-1>. 820291. 20. 11. 2013).

Al-Rasheed, M. (2013): *Saudi Arabia cracks down on illegal immigrants*. Almonitor, the pulse of the Middle East (Dostupné na: <http://www.almonitor.com/pulse/originals/2013/11/saudi-arabia-illegal-immigration-crack-down.html#>. 18. 11. 2013).

Al-Qassemi, S. (2010): *The other special relationship: the UAE and the UK*. The National (Dostupné na: <http://www.thenational.ae/thenationalconversation/news-comment/the-other-special-relationship-the-uae-and-the-uk>. 9. 12. 2013).

Al-Qudsi, S. (2005) *Unemployment evolution in the GCC Economies: Its nature and relationship to output gaps* (Dostupné na: <http://squdsi.com/downloads/Unemployment%20in%20the%20GCC.pdf>. 20. 11. 2013).

Bengtsson, T. (2005): *Living Standarts and Economic Stress*. In: Bengtsson, T. – Campbell, C. – Lee, J., Z.: *Life under Pressure*. London: The Mit Press, 32-37.

Bin Hraiz, A (2009): *Public to private*. Abu Dhabi council for economic development (Dostupné na: http://www.adced.ae/en/economicreview/article.aspx?menuid=12&article_id=27. 1. 12. 2013).

- Bose, P., S. - Chacko, E. - Morgan, S. - Shekhar, S. (nedatované): *Is Labour migration changing the landscape in Kerala?* Center for Global Geography (Dostupné na: http://cgge.aag.org/Migration1e/CaseStudy5_Bangalore_Aug12/CaseStudy5_Bangalore_Aug12_print.html. 29. 11. 2013).
- Castles, S. - Miller, J., M. (2003): *The Age of Migration*. New York: The Guilford Press.
- Čižinský, P. (2007): *Čtyři komponenty řešení nelegální migrace*. Migraceonline (Dostupné na: <http://www.migraceonline.cz/cz/e-knihovna/ctyri-komponenty-reseni-nelegalni-migrace>. 15. 10. 2013).
- Daniels, D., Onoura (2009): *Migrant workers*. Purbanchal university St. Xaviers College, Department of Social work (Dostupné na: <http://www.slideshare.net/jmahat/nepalese-migrant-workers-related-issues>. 25. 10. 2013).
- Daly Herman, E. (2013): *Population, Migration, and Globalization*. WorldWatch Institute (Dostupné na: <http://www.worldwatch.org/node/559>. 3. 10. 2013).
- Ezzeddine, P. (2011): Reflexe tenderu v procesu migrace. In: Kolektiv autorů: *Migrace a rozvoj. Rozvojový potenciál mezinárodní migrace*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 241.
- Fárek, J. (2008): Mezinárodní ekonomická migrace. *Mezinárodní politika* 32 (6), s. 8-10.
- Franc, A. (nedatované): Soudobé poznatky a teoretické přístupy k migraci. RVP (Dostupné na: <http://clanky.rvp.cz/clanek/o/g/9445/SOUDOBE-POZNATKY-A-TEORETICKE-PRISTUPY-K-MIGRACI.html>. 11. 10. 2013).
- Gibney J. Matthew - Hansen, R. (2005): *Immigration and Asylum: From 1900 to the Present*. ABC-CLIO: Santa Barbara, California.

Gombár, E. (2009): Parlamentní tradice v Kuvajtu. In: Sorby, K.: *Arabský svět v premenách času*. Bratislava: Slovak Academic Press, 117.

Grabowski, W. (2010): Wahhabism in Modern Saudi Arabia. In: Bouchal, M. - Křížek, D. - Schmergl, Z.: *Middle East in the contemporary World 2008*. Plzeň: Adela.

Halliday, F. (1977): Migration and the Labour Force in the Oil Producing States of the Middle East. *Development and change*. Vol. 8, issue 3, s. 263-291.

Hasni, A. (2013): *Saudi Arabia boosts literacy rate up to 96 per cent via modern amendments* (Dostupné na: <http://www.thenewstribes.com/2013/09/10/saudia-arabia-boosts-literacy-rate-up-to-96-per-cent-via-modern-amendments/>. 19. 11. 2013).

Heckmann, F. (2009): *Guest Worker Programs and Circular Migration: What Works?* The German Marshall Found of The United States (Dostupné na: http://www.iom.cz/files/Guest_Worker_Paper_20_2_1.pdf. 25. 11. 2013).

Hoetjes, G. (2013): *Unemployment in Saudi Arabia: a Ticking Time Bomb?* Muftah (Dostupné na: <http://muftah.org/unemployment-in-saudi-arabia-a-ticking-time-bomb/>. 21. 11. 2012).

Hugo, G. (2009): Circular Migration and Development An Asia-Pacific Perspective. In: Hofírek, O. - Klvanová, R. - Nekorjak, M.: *Boundaries in Motion – Rethinking Contemporary Migration Events*. Brno: Centre for the Study of Democracy and Culture, 168-171.

Janků, K. (2006): *Moderní migrace. Stěhování se zvláštním významem*. Brno: Univerzita Masarykova v Brně.

Jannaty Safi, H. (2012): *Saudization program*. Arab news (Dostupné na: <http://www.arabnews.com/saudization-program>. 20. 11. 2013).

Jian, P. (2008): *Global financial crisis take toll on UAE*. Business (Dostupné na: http://news.xinhuanet.com/english/2008-12/02/content_10445926.htm. 7. 12. 2013).

Knapman, C. (2012): *United Arab Emirates Migration Profile*. Center for Migration and Refugee Studies (Dostupné na: [http://cmrsdb.aucegypt.edu/index.php/eng/content/download/1901/11325/file/17.Unit edArabEmirates_2012.pdf](http://cmrsdb.aucegypt.edu/index.php/eng/content/download/1901/11325/file/17.Unit%20edArabEmirates_2012.pdf). 29. 11. 2013).

Kapur, S. (2013): Expo 2020: More jobs, better salary for me. Emirates news (Dostupné na: <http://www.emirates247.com/news/emirates/expo-2020-more-jobs-better-salaries-for-me-2013-12-01-1.529737>. 6. 12. 2013).

Lee, J. (nedatované): The Impact of Oil Price Shocks on Oil Demand Growth. In: The Middle East Institute: The 1979 „Oil Shock:“ Legacy, Lessons, and Lasting Reverberations. Washington, DC: The Middle East Institute, 13-18.

Malit, T., Al Youha, A. (2013): *Labour Migration in the United Arab Emirates: Challenges and Responses*. Migration Information Source (Dostupné na: <http://www.migrationinformation.org/Feature/display.cfm?ID=965>. 25. 11. 2013).

Mashood, N., Verhoeven, H., Chansarkar (nedatované): *Emiratisation, Omanisation and Saudization- common causes: common solutions?* (Dostupné na: <http://wbiconpro.com/17.Helen-UAE.pdf>. 5. 12. 2013).

McGinley, S. (2010): *UK expats take advantage of weak sterling*. Arabian Business (Dostupné na: <http://www.arabianbusiness.com/uk-expats-take-advantage-of-weak-sterling-269016.html>. 25. 11. 2013).

Muslim, N. (2008): *Filipino population in UAE dwindling amid high costs*. Gulfnews (Dostupné na: <http://gulfnews.com/news/gulf/uae/general/filipino-population-in-uae-dwindling-amid-high-costs-1.148835>. 7. 12. 2013).

Naujoks, D. (2009): *Emigration, immigration, and Diaspora Relations in India*. Migration Information Source (Dostupné na: <http://www.migrationinformation.org/Profiles/display.cfm?ID=745>. 25. 11. 2013).

Olehla, R. (2007): *Migration and Development Egypt*. Berlin: Institute for Migration and Cultural Studies.

Pellar, Š (2010): *Dějiny Arabského světa od 7. Století po současnost*. Praha: Lidové noviny.

Petkevič, V. (2007): *Dějiny Islámského světa ve 20. století*. Brno: Atlantis.

Prahlad (2012): *UAE: 2 month amnesty for illegal immigrants begins*. One India news (Dostupné na: <http://news.oneindia.in/2012/12/04/uae-amnesty-for-illegal-immigrants-begins-1108924.html>. 7. 12. 2013).

Ravenstein, E., G. (1885): *The Laws of Migration*. Journal of the Statistical Society of London 48 (2), s. 167-170.

Rhys, J. (2010): *A Lexicon of Migrants in the United Arab Emirates*. Middle East Institute (Dostupné na: <http://www.mei.edu/content/lexicon-migrants-united-arab-emirates-uae>. 29. 11. 2013).

Scheu, H., Ch. (2011): *Migrace a vznik nových menšin*. In: Scheu, H., Ch.: *Migrace a kulturní konflikt*. Praha: Auditorium, 74.

Schroth J., Stojanov, R. (2011): Brain drain/Brain gain/Brain circulation. In: Kolektiv autorů: *Migrace a rozvoj. Rozvojový potenciál mezinárodní migrace*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 72-86.

Sirůček, P. (2004): *Nové aspekty globalizace aneb megatrendy 2000-2010* (Dostupné na: http://www.sds.cz/docs/prectete/epubl/psi_naga.htm. 10. 10. 2013).

Stojanov, R., Gladišová L. (2011): *Úvod do tématu rozvoje a přehled klíčových teoretických konceptů*. In: *Migrace a rozvoj. Rozvojový potenciál mezinárodní migrace*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 18.

Stojanov, R., Novosák J. (2008): Migrace místo pomoci? Remitence a cirkulace mozků jako nástroj rozvoje. *Mezinárodní vztahy* 43 (1), s. 16-45.

Stojanov, R., Novosák J., Drobík T., Siwek, T. (2006): Migrace jako globální fenomén. *Mezinárodní politika* 10, s. 15-17.

Stojanov, R., Strielkowski W., Drbohlav D. (2011): Pracovní migrace a remitence: Současné trendy v době ekonomické krize. *Geografie* 116 (4), s. 375-394.

Strnad, J. - Filipovský, J. - Holman, J. - Vavroušková, S. (2008): *Dějiny Indie*. Praha: Lidové noviny.

Sutter, B. (2005): *Labour Migration in the United Arab Emirates* (Master thesis). Sweden: Malmo University.

Vavrečková, J. (2005): Prognózy migračního potenciálu České republiky po rozšíření Evropské unie a metody jeho odhadu. *Aplikované právo* 1, s. 70.

Watkins, L. (2009): *Employment Issues in the United Arab Emirates* (Dostupné na: http://www.lw.com/upload/pubcontent/_pdf/pub2801_1.pdf. 3. 12. 2013).

Whitaker, B. (2013): *Saudi deportations 775, 000*. Al bab (Dostupné na: <http://www.al-bab.com/blog/2013/april/saudi-deportations-total-775000.htm>. 21. 11. 2013).

Wincler, O. (2010): Labor Migration to the GCC States: Patterns, Scale, and Policies. In: TheMiddle East Institute: *Migration and the Gulf* (Washington, DC: TheMiddle East Institute, 9-12).

Zohry, A. (2007): *Migration and Development Egypt*. Berlin: Institute for Migration and Cultural Studies.

Elektronické zdroje:

Amnesty International (2013): *UAE Grossly unfair trial of government critics* (Dostupné na: <http://www.amnesty.org/en/for-media/press-releases/uae-grossly-unfair-trial-government-critics-2013-07-02>. 5. 12. 2013).

Aspen Institute Italia (2012): *Brain drain, brain exchange and brain circulation* (Dostupné na: [http://www.lse.ac.uk/businessAndConsultancy/LSEEnterprise/pdf/Brain-Drain-\(English\).pdf](http://www.lse.ac.uk/businessAndConsultancy/LSEEnterprise/pdf/Brain-Drain-(English).pdf). 29. 10. 2013).

Australian Government (nedatované): *United Arab Emirates country brief*. Department of Foreign Affairs and Trade (Dostupné na: http://www.dfat.gov.au/geo/uae/uae_country_brief.html. 2. 12. 2013).

Business Info (2013): *Saúdská Arábie* (Dostupné na: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/saudska-arabie-ocekavany-vyvoj-v-teritoriu-18980.html>. 20. 11. 2013).

Central Department of Statistics and Information: *Latest statistical releases* (Dostupné na: <http://www.cdsi.gov.sa/english/>. 19. 11. 2013).

Demografie (nedatované): *Migrace* (Dostupné na: http://wwwdemografie.info/?cz_migrace. 15. 10. 2013).

Embassy of the United Arab Emirates (nedatované): *Education in the UAE* (Dostupné na: <http://www.uae-embassy.org/uae/education>. 27. 11. 2013).

Embassy of India (nedatované): *UAE Indian Community* (Dostupné na: <http://uaeindians.org/profile.aspx>. 6. 12. 2013).

Epolis (nedatované): *Migrace* (Dostupné na: <http://www.epolis.cz/page.php?id=28&location=&menu=first&idNotion=6>. 20. 11. 2013).

International Monetary Fund (2013): *Saudi Arabia: Selected Issues* (Dostupné na: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2013/cr13230.pdf>. 20. 11. 2013).

Inter Nations connecting global minds (nedatované): *Working in Saudi Arabia* (Dostupné na: <http://www.internations.org/saudi-arabia-expats/guide/working-in-saudi-arabia-15374>. 20. 11. 2013).

Khaleej Times (2010): *Bagladeshis Observe Martyrs Day* (Dostupné na: http://www.khaleejtimes.com/displayarticle.asp?xfile=data/theuae/2010/February/theuae_February665.xml§ion=theuae&col=. 7. 12. 2013).

Labour Shortages, Migration, and Segmentation (nedatované): *The Case of Saudi Labour Market* (Dostupné na: <http://www.irmgard-coninx->

stiftung.de/fileadmin/user_upload/pdf/Population_Politics/PopPolitics/Mahdi.pdf. 18. 11. 2013).

Migration News (2009): *Middle East: GCC, SA, UAE* (Dostupné na: http://migration.ucdavis.edu/mn/more.php?id=3497_0_3_0. 6. 12. 2013).

Michigan state university – Broad College of Business (2011): *Saudi Arabia: Economy* (Dostupné na: <http://globaledge.msu.edu/countries/saudi-arabia/economy>. 20. 11. 2013).

Ministerstvo vnitra České republiky (nedatované): *Obchod s lidmi – Definice* (Dostupné na: <http://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-definice.aspx>. 10. 10. 2013).

Ministerstvo zahraničních věcí České republiky (nedatované): *Saúdská Arábie* (Dostupné na: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/blizky_vychod/saudska_arabie/. 18. 11. 2013).

Ministerstvo zahraničních věcí České republiky (nedatované): *Spojené arabské emiráty* (Dostupné na: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/blizky_vychod/spojene_arabske_emiraty/politika/vnitropoliticka_charakteristika.html. 27. 11. 2013).

National Geographic (nedatované): *Human Migration Guide* (Dostupné na: <http://www.nationalgeographic.com/xpeditions/lessons/09/g68/migrationguidestudent.pdf>. 16. 10. 2013).

Peplemovin (nedatované): *Migration flows across the world* (Dostupné na: <http://peplemov.in/>. 15. 10. 2013).

Pražský model spojených národů (2010): *Migrace* (Dostupné na: http://www.studentsummit.cz/data/1258974713944BGR_CSD_Migrace.pdf. 20. 11. 2013).

Project of Suny Levin Institute (nedatované): *Economic Effects of Migration* (Dostupné na: <http://www.globalization101.org/economic-effects-of-migration>. 15. 10. 2013).

Rozvojovka (nedatované): *Migrace a rozvoj* (Dostupné na: www.rozvojovka.cz/download/docs/13_migrace-a-rozvoj.pdf. 10. 10. 2013).

Royal Embassy of Saudi Arabia (2013): *About Saudi Arabia, Economy and Global Trade* (Dostupné na: http://www.saudiembassy.net/about/country-information/economy_global_trade/. 18. 11. 2013).

Royal Embassy of Saudi Arabia (2013): *History* (Dostupné na: <http://www.saudiembassy.net/about/country-information/history/>. 19. 11. 2013).

SaudiArabia (nedatované): *The Economy* (Dostupné na: <http://countrystudies.us/saudi-arabia/34.htm>. 18. 11. 2013).

Saudization Guide for Contractor Companies (2010): *Corporate Contractors Saudization* (Dostupné na: http://www.saudiaramco.com/content/dam/Publications/Saudization%20Guide_Contractor.pdf. 18. 11. 2013).

Shards of China (nedatované): *Dubai – Switzerland in the Middle East?* (Dostupné na: <http://shardsofchina.wordpress.com/2012/01/24/dubai-switzerland-in-the-middle-east/>. 29. 11. 2013).

The National (nedatované): *Women make up 80 % of unemployment rate* (Dostupné na: <http://www.thenational.ae/news/uae-news/women-make-up-80-of-unemployed-in-northern-emirate>. 26. 11. 2013).

The Union of Islamic World Students (nedatované): *United Arab Emirates* (Dostupné na: <http://www.rohama.org/en/content/77>. 5. 12. 2013).

TradingEconomics (nedatované): *United Arab Emirates Unemployment rate* (Dostupné na: <http://www.tradingeconomics.com/united-arab-emirates/unemployment-rate>. 26. 11. 2013).

United Nations (2002): *International Migration Report 2002* (Dostupné na: <http://www.un.org/esa/population/publications/ittmig2002/2002ITTMIGTEXT22-11.pdf>. 25. 11. 2013).

United Nations Office on Drugs and Crime (nedatované): *Migrant Smuggling* (Dostupné na: <http://www.unodc.org/unodc/en/human-trafficking/smuggling-of-migrants.html>. 15. 10. 2013).

Zayed University (nedatované): *The story of the UAE* (Dostupné na: http://www.zu.ac.ae/main/en/_careers/living/story.aspx. 5. 12. 2013).

RESUMÉ

Migration is defined as a change of residence. From this perspective we can divide migration to national and international levels. When we speak about national migration it means that people change their residence from a city to another to fill an administrative post at the new destination. International migration is defined as a change of residence from the mother land to a foreign country. The United Nations set the limit of stay at a foreign country for more than a year to be considered as an international migration. Individual international migration trends are influenced by specific factors which are referred to as push and pull factors.

International migration can be divided into two main stress of migration political and economical. In economically motivated migration the majority of immigrants are labor immigrants, their number exceeds the number of immigrants who immigrate due to political, social or other reasons. International economic migration is an integral part of the globalization process. Its a opening markets and removing barriers to goods, services and people.

The aim was to investigate the advancement of economically motivated migration waves coming to the Arabian peninsula since the 20 century. To meet the targets we have to chosen two single case studies. They were Saudi Arabia and United Arab Emirates. During my work I have gathered and studied information about the changes that happened in the society of Saudi Arabia and Emirates, and their influence on the number of migrants commig and leaving the countries. The work is divided into five chapters, three main chapters namely: Migration, Saudi Arabia and United Arab Emirates the two remaining chapters are an introduction and conclusion. At the very end of the work maps and charts are included

